

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Vieraannuttamisilmiö lapsen huoltoa ja tapaa- misoikeutta koskevissa oikeudenkäynneissä

Männistö, Anne

2017 Laurea

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Yhdessä enemmän

Laurea-ammattikorkeakoulu

Vieraannuttamisilmiö lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta
koskevissa oikeudenkäynneissä

Anne Männistö
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2017

Anne Männistö

Vieraannuttamisilmiö lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa oikeudenkäynneissä

Vuosi 2017 Sivumäärä 45

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien oikeudenkäyntien yhteydessä saattaa tulla esille väitteitä siitä, että toinen vanhempi pyrkii vieraannuttamaan toisen vanhemman lapsesta. Vieraannuttamiseksi kutsutussa ilmiössä vieraannuttava vanhempi toimii tavalla, jonka tarkoituksena on etäännyttää lapsi toisesta vanhemmasta tai jopa kokonaan katkaista lapsen ja toisen vanhemman välit. Vieraannuttamisen toteennäyttäminen tuomioistuimessa voi olla vaikeaa. Usein vieraannuttaja perustelee toimiaan lapsen edulla, ja huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa oikeudenkäynneissä tuomioistuimen tehtävänä on nimenomaan valvoa lapsen etua.

Vieraannuttamisilmiöstä on alettu käydä keskustelua enemmän vasta viime vuosina, ja näin ollen aineistoa aiheeseen liittyen on kohtalaisen vähän saatavilla. Aihe on siten hyvin ajan-kohtainen.

Opinnäytetyön aiheen valikoitumiseen vaikutti kirjoittajan oma työ Espoon käräjäoikeudessa siviiliasioita käsittelevällä osastolla. Aiheen valinta oli sikäli luonnollinen, että kirjoittaja työskentelee päivittäin perheoikeudellisten asioiden parissa.

Opinnäytetyö koostuu teoreettisesta ja tutkimuksellisesta osuudesta sekä työn päättävästä kirjoittajan pohdinnasta. Teoreettinen osuus tutustuttaa lukijan vieraannuttamisilmiöön ja tutkimuksellinen osuus vieraannuttamisilmiön esiintymiseen yksittäisessä käräjäoikeudessa viereille tulleissa asioissa. Tutkimuksellisessa osuudessa tutustutaan Espoon käräjäoikeuteen aikavälillä 1.1.2017-31.3.2017 vireille tulleisiin lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien asioiden asiakirjoihin ja vieraannuttamisilmiön esiintymiseen näissä tapauksissa.

Asiasanat: vieraannuttaminen, lapsen huolto ja tapaamisoikeus, lapsen etu

Anne Männistö

Parental Alienation Syndrome in Child Custody and Visitation Trials

Year	2017	Pages	45
------	------	-------	----

In child custody and visitation trials, there may appear allegations that one of the child's parents is trying to alienate the child from the other parent. This phenomenon is called parental alienation, and it means the act of attempting to estrange the child from his or her other parent or even cut the other parent out of the child's life. Proving the prevalence of parental alienation in courts can be challenging. Generally, the alienating parent argues that he or she is acting for the best of the child - and since the duty of the court in trials concerning child custody and visitation is to oversee the child's benefit, these situations often become quite challenging.

Parental alienation is a current phenomenon and it has only been discussed more widely in recent years. Hence, the literature about it is rather scarce.

The selection of the topic for the bachelor's thesis stems from the writer's work. The writer works as a court secretary in Espoo district court at a department which deals with civil cases. The selection of the topic came fairly naturally, since the writer encounters family law issues in her work on a daily basis.

The thesis consists of theoretical and empirical chapters, and the final, concluding chapter. The aim of theoretical part is to familiarise the reader with existing literature on parental alienation, and the empirical part's aim is to introduce parental alienation as a phenomenon in cases dealt with in Espoo district court. The writer realised the empirical part by studying cases concerning child custody and visitation commenced in Espoo district court between 1/1/2017 and 31/3/2017. By examining documents related to the cases, the writer aimed at shedding light to the prevalence of parental alienation.

Keywords: parental alienation, child custody and visitation, child's welfare

Sisällys

1	Johdanto.....	7
1.1	Taustaa.....	7
1.2	Työn rakenne ja toteutus.....	8
1.3	Vieraannuttamisilmiö lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa riita-asioissa käräjäoikeudessa.....	9
2	Lapsi oikeudenkäynnin keskellä.....	9
2.1	Lapsen asema huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa oikeudenkäynneissä ..	10
2.2	Lapsen etu ja sen valvominen tuomioistuimessa.....	12
2.3	Lapsen tapaamisoikeus.....	13
3	Vieraannuttaminen lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa oikeudenkäynneissä	14
3.1	Vieraannuttaminen käsitteenä.....	15
3.2	Vieraannuttamisen ilmeneminen.....	16
3.3	Vieraannuttamisen tunnistaminen.....	17
3.4	Vieraannuttamisilmiötä kohtaan esitetty kritiikki.....	19
4	Tutkimussuunnitelma.....	20
4.1	Tutkimussuunnitelman luominen.....	20
4.2	Aineiston kerääminen.....	21
4.3	Aineiston analysointi.....	22
5	Vieraannuttamisilmiön esiintyminen Espoon käräjäoikeuden tapauksissa.....	23
5.1	Tutkimuksen kohteena oleva käräjäoikeus.....	23
5.2	Tutkimusaineisto ja sen valikoituminen.....	24
5.3	Aineiston analysointi.....	25
5.4	Käytetyn tutkimusmenetelmän vahvuudet ja heikkoudet.....	27
6	Tutkimuksen tulokset ja pohdintaa aiheesta.....	29
6.1	Tutkimuksen tuloksia.....	29
6.1.1	Yhteistyöhaluttomuus.....	31
6.1.2	Olosuhteiden muutokset.....	32
6.1.3	Elämänhallinta.....	34
6.1.4	Taloudelliset seikat.....	35
6.2	Havaintoja ja pohdintaa vieraannuttamisilmiöstä.....	36
6.3	Vieraannuttamisen ennaltaehkäiseminen.....	39
6.4	Asiantuntija-avusteisesta tuomioistuinsovittelusta.....	39
7	Yhteenveto.....	42
	Lähteet.....	43
	Kuviot.....	45

1 Johdanto

1.1 Taustaa

Laadukkaan opinnäytetyön kriteereitä ovat muun muassa tutkijan kiinnostus aihetta kohtaan, aiheen sopivuus tieteenalalle, sen yhteiskunnallinen merkitys ja sen toteutettavuus.¹ Yksi tärkeimmistä kriteereistä tämän opinnäytetyön aihetta valitessa oli nimenomaan aiheen ajan-kohtaisuus. Lisäksi tärkeänä tekijänä esille nousi kirjoittajan omakohtainen kokemus aihepiiristä sekä kiinnostus sitä kohtaan. Tavoitteena oli myös valita aihe, josta ei juurikaan olisi tehty opinnäytetöitä aiemmin. Haastavuutta työn tekemiseen toi suhteellisen suppea saatavilla oleva kirjallinen materiaali aiheeseen liittyen, etenkin tarkasteltaessa suomenkielistä materiaalitarjoa. Uuden tutkimustiedon ja materiaalin tuottaminen aihepiiristä on siksi erityisen tärkeää. Lisäksi oman haasteensa työlle asetti pysyminen oikeudellisen opinnäytetyön rajoissa.

Tässä oikeussosiologisessa opinnäytetyössä tarkastellaan vieraannuttamisilmiön esiintymistä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeissa oikeudenkäynneissä. Teoreettinen osuus työssä keskittyy itse vieraannuttamisilmiön lisäksi avaamaan yleisesti lapsen asemaa oikeudenkäynnissä. Tutkimuksellinen osuus puolestaan tarkastelee vieraannuttamisilmiön esiintymistä valikoituissa tietyn käräjäoikeuden tapauksissa. Pohdintaa ja johtopäätöksiä sisältävä osuus koostuu edellä mainitut työn osa-alueet yhteen ja tarjoaa myös ratkaisuehdotuksen ilmiön esiintymistä oikeudenkäynneissä ajatellen. Opinnäytetyö sijoittuu perheoikeudellisten asioiden aihe-alueeseen.

Kirjoittajan kiinnostus vieraannuttamisilmiötä kohtaan on herännyt hänen nykyisen työnsä yhteydessä Espoon käräjäoikeuden käräjäsihteerinä. Kirjoittaja työskentelee käräjäoikeuden siviiliasioita käsittelevällä osastolla käräjätuomarin työparina niin sanotussa perhetiimissä, jossa käsitellään muiden hakemusasioiden, riita-asioiden ja lähestymiskieltoja koskevien asioiden lisäksi perheoikeudellisia asioita kuten lasten huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyviä asioita. Täysin kattavaa vastausta siihen, kuinka suuri osa kirjoittajan työajasta kuluu perheoikeudellisten asioiden parissa, ei ole mahdollista antaa, koska työn jakautuminen vaihtelee hyvin paljon päivittäin. Karkeasti voi sanoa, että noin kolmasosa työajasta kuluu näiden asioiden parissa.

Espoon käräjäoikeudessa on jatkuvasti enenevissä määrin tuomioistuinsovitteita ja lapsiasi-oissa nimenomaan asiantuntija-avusteisia tuomioistuinsovitteita. Opinnäytetyössä päädyttiin

---

¹ Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 77–79.

sivuamaan myös sitä, mitä työkaluja käräjäoikeuden puolesta olisi tarjota perheille ajatellen vieraannuttamisen ennaltaehkäisemistä ja katkaisua. Tältä osin opinnäytetyö käsittelee sitä, kuinka apua voitaisiin tarjota asiantuntija-avusteisen tuomioistuinsovittelun kautta.

1.2 Työn rakenne ja toteutus

Tämä perheoikeudelliseen aihe-alueeseen sijoittuva oikeussosiologinen opinnäytetyö jakautuu rakenteeltaan teoreettiseen ja tutkimukselliseen osuuteen sekä osuuteen, joka sisältää kirjoittajan pohdintaa aiheeseen liittyen. Työn päättää lyhyt yhteenveto aiheesta. Teoreettisen osuuden tarkoitus on tutustuttaa lukija opinnäytetyön aihealueen teoreettiseen puoleen ja luoda pohja tutkimuksellista osuutta varten. Teoreettisessa osuudessa käsitellään lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvää lainsäädäntöä ja jo olemassa olevaa aineistoa opinnäytetyön aihepiiristä. Teoreettinen osuus koostuu karkeasti kahdesta kokonaisuudesta. Ensimmäisessä osassa tarkastellaan yleisesti lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvää oikeudenkäyntiä ja erityisesti lapsen asemaa sekä etua oikeudenkäynnissä. Toisessa osuudessa keskitytään opinnäytetyön nimenomaiseen aihealueeseen eli vieraannuttamiseen ja sen ilmenemiseen.

Tutkimuksellinen osuus keskittyy itse toteutettuun tutkimukseen. Tämän oikeudellisen tutkimuksen tarkoitus on esitellä tämän opinnäytetyön tuoma lisäarvo aihealueen tutkintaan. Tutkimus on luonteeltaan laadullinen ja se on toteutettu tutkimalla kirjallisella muodossa olevaa aineistoa. Aineiston analyysitapana on käytetty sisällönanalyysia. Tutkimuksellisen osuuden alussa esitetään tutkimussuunnitelma, joka ohjaa varsinaista tutkimusta ja luo sille perustan. Tutkimuksellisessa osuudessa käydään myös läpi itse tutkimuksen toteutus. Lopuksi esitetään tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset. Tutkimuksellinen osuus tarkastelee vieraannuttamisilmiön esiintymistä yksittäiseen käräjäoikeuteen tietyllä aikavälillä vireille tulleissa asioissa. Aihe huomioiden tutkimustavaksi tässä työssä valikoitui suhteellisen suppean otannan tarkastelu. Vieraannuttamisilmiön esiintymistä olisi voinut olla haasteellista mitata kaavamaisesti tilastojen avulla, joten tarkoitusta palvelee paremmin tutkimus, jossa otanta on pienempi, mutta otannan joukkoon lukeutuvia tapauksia tarkastellaan syvällisemmin.

Pohdintaa sisältävässä osuudessa käydään läpi työn tekemisen aikana heränneitä ajatuksia sekä tehtyjä johtopäätöksiä aiheeseen liittyen. Kyseisessä osuudessa tarkastellaan esimerkiksi sitä, kuinka aiheesta kerätty teoriaosuus ja tehty tutkimus vastaavat toisiaan. Pohdintaosuudessa pyritään löytämään mahdollisia yhteneväisyyksiä tutkittujen tapausten välillä. Pohdintaosuudessa sivutaan myös käräjäoikeuden puolesta tarjottavia työkaluja vieraannuttamisilmiön esiintymisen ehkäisemiseen.

Työn päättävällä lyhyellä yhteenvedolla nostetaan esille merkittävimmät työn ja erityisesti tutkimuksen tekemisen aikana tehdyt havainnot. Yhteenvedolla arvioidaan lisäksi aihealueeseen liittyvän tutkimustiedon tarpeellisuutta.

Sekä teoriaosuudessa sekä tutkimustuloksia auki kirjoitettaessa käytetään lapsen vanhemmista hakemuksien mukaisesti nimeä vieraannuttava vanhempi ja vieraannutettava vanhempi. Tämä nimitys ei ole suuntaan eikä toiseen kannanotto väitteiden oikeanmukaisuudesta, vaan tapa eritellä hakemuksella esiintyvät henkilöt selkeästi.

1.3 Vieraannuttamisilmiö lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa riita-asioissa käräjäoikeudessa

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien riitojen määrä käräjäoikeuksissa on jatkuvasti kasvussa ja näissä riidoissa käytettävät keinot ovat koventuneet. Myös yhä useammin näissä tapauksissa nousee tavalla tai toisella esiin väite jommankumman vanhemman toimimisesta tavalla, joka vieraannuttaa lasta tämän toisesta vanhemmasta. Vieraannuttamiskäsitettä on suhteellisen hiljattain alettu tuoda mukaan huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeviin riitoihin. Vieraannuttamisväitteitä esitetään sekä huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien asioiden niin sanotussa normaalissa riita-asian käsittelyprosessissa että asioissa, joissa ratkaisua haetaan tuomioistuinsovittelun kautta.

Tiivistettynä vieraannuttaminen käsitteenä tarkoittaa sitä, että jompikumpi vanhempi toimii tavalla, jonka tarkoituksena on etäännyttää lapsi toisesta vanhemmastaan, ja mahdollisesti lopulta jopa katkaista toisen vanhemman välit lapseen kokonaan. Vanhempien tulisi erotilanteissa tukea lapsen suhdetta toiseen vanhempaan ja vieraannuttaminen toimii nimenomaan tätä vastaan.

2 Lapsi oikeudenkäynnin keskellä

Vaikka laadullinen tutkimus keskittyisikin suurilta osin käytännönläheisiin asioihin, tulee tutkimuksen taustalla aina olla jokin teoreettinen konsepti. Tutkimuksen teoriaosuuden tarkoitus on käydä läpi sitä kirjallisuutta, jota tutkija aikoo käyttää työssään ja niitä aihealueen pääteoksia, joihin tutkija aikoo viitata.² Tämän tutkimuksen kannalta olennaista teoriaa ja kirjallisuutta käsitellään luvuissa 2 ja 3. Luvussa 2 keskitytään lapsen asemaan oikeudenkäynneissä

---

² Eriksson & Kovalainen 2008, 41, 47.

ja tarkastellaan sitä, mikä on lapsen asema huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa tapauksissa, kuinka lapsen etua valvotaan tuomioistuimessa ja miten huomioidaan lapsen oikeus tavata molempia vanhempiaan.

2.1 Lapsen asema huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa oikeudenkäynneissä

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat asiat ovat yhtenä lapsioikeuden ydinalueista perheoikeudessa. YK:n lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus, jonka Suomi on ratifioinut vuonna 1991, ja vuoden 1983 laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta ovat keskeisimpiä säädöksiä, jotka määrittävät lapsia koskevaa oikeutta.³ Jos tarkastellaan nimenomaan lapsioikeuden alaan sisältyviä säännöksiä ja niiden määrää, lapsioikeus muodostaa selvästi suurimman osuuden perheoikeudesta⁴.

Vuonna 1984 voimaan tullessa laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) säädetään huollon sisällöstä ja huoltajien velvollisuuksista. Lapselle tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet ja tämä koskee erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välejä. Lakiin kirjatun tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapsen oikeus tavata ja pitää yhteyttä siihen vanhempiansa, jonka luona lapsi ei asu.⁵

Perhepiiri ja sen jäsenten välit eivät ole oikeudesta vapaata aluetta, ja tämä on haluttu ilmaista huollon ja tapaamisoikeuden oikeudellisella sääntelyllä. Lapsen huoltajilla ei siten ole mahdollisuutta toimia lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvien asioiden osalta mitenkään vain haluavat.⁶ Lapsen huoltajilla on oikeus päättää lasta koskevista asioista, kuten lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta sekä lapsen muista henkilökohtaisista asioista. Tätä vanhempien lasta koskevaa päätöksentekooikeutta sitoo lakiin kirjattu velvollisuus toimia päätöksenteossa lapsen parhaaksi.⁷ Lapsen vanhempien tulee turvata lapsen suhde erityisesti kumpaankin vanhempiansa. Tämä vanhempien velvollisuus koskee myös lapsen ja tämän muiden läheisten, kuten sisarusten, välisten suhteiden vaalimista.⁸

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettu laki toi merkittävän muutoksen sikäli, että aikaisempi sääntely lapsen huollosta ja holhouksesta oli hajanaista ja lapsen asema riippui pitkälti hänen vanhempiansa keskinäisestä suhteesta. Lainsäädännössä ollaan siten siirrytty

---

³ Kangas 2012, 20.

⁴ Kangas 2013, 4.

⁵ Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983.

⁶ Kangas 2012, 100.

⁷ Kangas 2013, 103.

⁸ Kangas 2013, 98.

aikuiskeskeisestä näkökulmasta lapsikeskeiseen.⁹ Aikaisemman lainsäädännön mukaan lapsen ja vanhemman keskinäinen suhde oli vallanalaisuussuhde, kun taas nykyinen lainsäädäntö pitää suhdetta yksilöiden välisenä suhteena¹⁰. Lapsen ja hänen huoltajansa välinen suhde on kahden oikeussubjektin välinen suhde, joka kehittyy lapsen varttuessa aikuiseksi, eli siihen saakka kunnes lapsi täyttää 18 vuotta. Tämän 18 vuoden aikana lapsen huoltoon liittyvillä asioilla ehtii olla hyvin erilaisia muotoja.¹¹

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen voivat tehdä joko lapsen vanhemmat keskenään tai tuomioistuimien¹². Sosiaalilautakunta voi vahvistaa lapsen tapaamisoikeutta koskevan sopimuksen tapauksessa, jossa vanhemmat ovat yksimielisiä¹³. Tuomioistuimissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta voidaan antaa ratkaisu joko avioeroasian yhteydessä niin sanottuna avioeron liitännäisvaatimuksena tai erillisen hakemusasian ratkaisuna. Kun kummallakin tavalla syntyneet ratkaisut otetaan huomioon, tuomioistuimissa ratkaistaan vuosittain yhteensä noin 4000 lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvää tapausta. Lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvien riitojen määrä alioikeuksissa on kasvanut vuosien mittaan¹⁴.

Tämänhetkisenä trendinä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa oikeudenkäynneissä näyttää olevan riitojen oikeudellistuminen ja vaikeiden huoltoriita-asioiden lisääntyminen tuomioistuimissa. Suurin osa lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevista asioista kuitenkin sovitaan edelleen vanhempien kesken.¹⁵ Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat tuomioistuimen ratkaisut ovat luonteeltaan sellaisia ratkaisuja, jotka eivät saa oikeusvoimaa siitä huolimatta, että ratkaisu tulisi lainvoimaiseksi. Ratkaisun oikeusvoimaisuus tarkoittaa sitä, että samaa asiaa koskevaa oikeudenkäyntiä ei saa laittaa uudelleen vireille sen jälkeen, kun asiassa on kertaalleen annettu lainvoimaiseksi tullut ratkaisu. Tuomioistuimen lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa antama ratkaisu ei saa oikeusvoimaa, joten tuomioistuimen antamaa ratkaisua voidaan olosuhteiden muuttumisen johdosta muuttaa laittamalla asia uudelleen vireille.¹⁶

Lapsen vanhempien ollessa erossa ja asuessa erikseen, sitä vanhempaa, joka asuu lapsen kanssa, kutsutaan lähivanhemmaksi ja sitä vanhempaa, jonka luona lapsi ei asu, kutsutaan etävanhemmaksi. Lainsäädäntö ei kuitenkaan tunne mainittuja käsitteitä, vaan kumpaakin

---

⁹ Litmala 2002, 60.

¹⁰ Kangas 2012, 38.

¹¹ Kangas 2013, 104.

¹² Kangas 2012, 110.

¹³ Kangas 2012, 112.

¹⁴ Kangas 2012, 111.

¹⁵ Kangas 2013, 110.

¹⁶ Kangas 2013, 117.

vanhempaa pidetään lapselle yhtä läheisenä.¹⁷ Lapsen vanhemmilla on niin sanottu yhteistoimintavelvoite eli velvollisuus päättää yhdessä lapsensa asioista. Tämä yhteistoimintavelvoite säilyy vanhemmilla myös vanhempien erotessa.¹⁸ Myös lapsen itsensä kuulemisen merkitys häntä koskevan asian päätöksenteossa on lisääntynyt ja huoltajien tulee keskustella lapsen kanssa häneen liittyvästä päätöksenteosta, mikäli se lapsen ikä, kehitystaso ja asian laatu huomioon ottaen on mahdollista¹⁹.

2.2 Lapsen etu ja sen valvominen tuomioistuimessa

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) säättää, että lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva asia tulee ratkaista ennen kaikkea lapsen etu huomioon ja arvioiden sitä, kuinka tapaaminen jatkossa tulee toteutumaan²⁰.

Lapsiin kohdistuvan päätöksenteon lähtökohta ja ensisijainen tavoite on lapsen etu, ja tuomioistuimen on lapsia koskevien asioiden päätöksenteossaan huomioitava nimenomaan lapsen etu²¹. Lapsella ei ole kykyä huolehtia omien oikeuksiensa toteutumisesta, ja näin ollen lapsi tarvitsee ulkopuolisen tahon huolehtimaan oikeuksiensa toteutumisesta²². Yhtä lailla laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta korostaa lapsen edun huomioimista lasta koskevista asioista päätettäessä tai sovittaessa²³. Lapsioikeudessa on noussut ohjaavaksi perusarvoksi lapsen etu ja nimenomaan lapsen edusta on muodostunut lainvalmistelua ohjaava periaate²⁴.

Käsitteellä lapsen etu on mahdollista perustella myös samassa asiassa toisistaan täysin eriäviä näkökantoja, koska käsitteenä lapsen etu on tunnusmerkistöltään avoin. Tämä avoimuus tuo oman haasteensa mitä tulee väitteisiin vieraannuttamisesta. Toisen vanhemman näkökulmasta lapsen etu esimerkiksi tapaamisia koskien voi olla täysin eriävä toisen vanhemman näkökulmasta.²⁵ Lapsen edun käsitettä voidaan kuitenkin rajata sitomalla käsite lapsen perus- ja ihmisoikeuksiin. Perus- ja ihmisoikeudet muodostavat näin lapsen edun keskeisimmän sisällön. Kuitenkin kussakin erillisessä tapauksessa vallitsevat olosuhteet ja tapaukseen soveltuva laki tuovat vaihtelua siihen, miten lapsen etu määritellään kussakin eri tapauksessa. Vaihtelu eri tapausten välillä ei kuitenkaan voi olla täysin rajatonta.²⁶

---

¹⁷ Kangas 2012, 104.

¹⁸ Kangas 2013, 102.

¹⁹ Kangas 2013, 103.

²⁰ Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983.

²¹ Litmala 2002, 53.

²² Litmala 2002, 55.

²³ Litmala 2002, 53-54.

²⁴ Kangas, 2013, 26.

²⁵ Kangas 2013, 26.

²⁶ Litmala 2002, 54.

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevia päätöksiä tehdessään tuomioistuimen tulee kiinnittää erityisesti huomiota siihen seikkaan, miten huolto ja tapaaminen vastaisuudessa toteutuvat lapsen etua ajatellen ²⁷. Tuomioistuin ei ole ratkaisua tehdessään sidottu vanhempien esittämiin vaatimuksiin, vaan ensisijaisesti sen tulee valvoa lapsen etua. Näin ollen on mahdollista, että kummankaan vanhemman esittämät vaatimukset eivät mene tuomioistuimessa läpi. Vanhempien keskenään sopimat kysymykset on kuitenkin ensisijaisesti vahvistettava sovittun mukaisesti, mikäli tuomioistuimella ei ole aihetta olettaa, että ratkaisu olisi lapsen edun vastainen.²⁸ Lapsia koskeva lainsäädäntö on muuttunut lapsilähtöiseksi ja ratkaistavaa riita-asiaa tuomioistuimessa käsiteltäessä, asiaa tarkastellaan lapsen näkökulmasta ²⁹.

2.3 Lapsen tapaamisoikeus

Laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) säädetään lapsen oikeudesta pitää yhteyttä ja tavata sitä vanhempaansa, jonka luona lapsi ei asu. Lapselle tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempien välillä ³⁰.

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta säädetyn lain tarkoituksena on nimenomaan taata lapsen oikeus tavata vanhempaansa, eikä niinkään vanhemman oikeus tavata lastansa. Vanhemmat voivat luonnollisesti sopia lapsen tapaamisoikeudesta keskenään. Riitaisissa tapauksissa tuomioistuimen on mahdollista antaa asiasta hyvinkin yksityiskohtainen ratkaisu, joka määrittää tarkkaan tapaamisten ajankohdan kellonaikoja sekä muita yksityiskohtia myöten. Mahdolliset käytännön hankaluudet tapaamisten järjestämisessä eivät ole keskeisimmässä roolissa, kun tuomioistuin vahvistaa lapsen tapaamisoikeutta. ³¹

Laki ei tunne erikseen määritelmää tapaamisoikeuden laajuudesta tai mallista, jolla sitä tulisi toteuttaa, vaan asia ratkaistaan tuomioistuimessa aina yksittäin kunkin tapauksen osalta. Käytännössä kuitenkin suurimmassa osassa tapauksia tapaamisoikeus vahvistetaan tuomioistuimissa melko saman kaavan mukaisesti. Tavallisesti lapsen ja tapaavan vanhemman, eli sen vanhemman, jonka luona lapsi ei asu, välille vahvistetaan tapaamisoikeus, joka käsittää joka toisen viikonlopun ja tietyt juhlapyhät vuorovuosina. Lisäksi lapsen ja tapaavan vanhemman välille vahvistetaan usein tapaamisoikeus, joka oikeuttaa lapsen yksittäisen pidemmän oleskelun tapaavan vanhemman luona loma-aikana. Viimeisten vuosien aikana on enenevässä määrin

---

²⁷ Kangas 2012, 112.

²⁸ Gottberg 2011, 177.

²⁹ Kangas 2013, 26.

³⁰ Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983.

³¹ Kangas 2013, 113-114.

vahvistettu tapaamisoikeuksia siten, että noudatetaan niin sanottua vuoroasumismallia. Tässä mallissa lapsi viettää noin puolet ajasta toisen vanhemman ja puolet toisen vanhemman luona. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi siten, että lapsi on aina viikon kerrallaan vuorotellen vanhempiensa luona.³² Luonnollisesti vuoroasumisesta huolimatta lapsen virallisen asuinpaikan tulee olla vain toisen vanhemman luona, eikä lapsen ole mahdollista olla kirjoilla molempien vanhempiensa luona yhtäaikaaisesti³³. Lisäksi tuomioistuimen on mahdollista antaa ratkaisu koskien myös muuta yhteydenpitoa lapsen ja vanhemman välillä, koskien esimerkiksi puheluita, tekstiviestejä ja kirjeenvaihtoa³⁴.

Nimenomaan lapsen tapaamista koskevat erimielisyydet ovat osoittautuneet hankalimmiksi lapsioikeudellisten asioiden osaksi. Erillään asuvien vanhempien keskinäiset välit voivat vaikuttaa negatiivisesti lapsen tapaamisoikeuden toteutumiseen. Riitaisissa tilanteissa on tavallista, että vanhemmat ajautuvat kilpailemaan keskenään lapsen kiintymyksestä ja antavat joko tahallisesti tai tahtomattaan lapselle negatiivisen kuvan toisesta vanhemmasta. Lapsi kuitenkin on usein lojaali molemmille vanhemmilleen ja pääasiassa lapsi haluaa tavata myös sitä vanhempansa, jonka luona hän ei asu. Perimmäinen syy lapsen tapaamisoikeudessa syntyvissä ongelmissa on vanhempien kyvyttömyys ottaa lapsi huomioon omassa parisuhdekriisissään. Riitaisissa tilanteissa erityisesti vanhemmat nostavat esille oman oikeutensa tavata lasta, kun kokevat toisen vanhemman toiminnan häiritsevän tai estävän omaa oikeuttaan tavata lastaan. Tässä tilanteessa hämärtyy se tosiasia, että lähtökohtaisesti on kyse edelleen lapsen oikeudesta tavata vanhempansa.³⁵

Lainsäädäntö ei tunne suoranaista sanktiota tilanteessa, jossa toinen vanhempi loukkaa lapsen tapaamisoikeutta. Kuitenkin tapaamisten ja yhteydenpidon aiheeton estäminen saattaa vaikuttaa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun ratkaisun muuttamiseen.³⁶

3 Vieraannuttaminen lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa oikeudenkäynneissä

Luvussa 3 käsitellään vieraannuttamisilmiötä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa oikeudenkäynneissä. Luvussa tutustutaan tarkemmin vieraannuttamiseen käsitteenä, tarkastellaan vieraannuttamisen eri ilmenemismuotoja sekä sitä, kuinka ilmiö on mahdollista tunnistaa. Luku 3 esittelee ilmiöstä jo olemassa olevaa tietoa ja sen teoreettisen pohjan, johon tämän opinnäytetyön tutkimuksellisen osuuden on tarkoitus tuoda oma lisäpanoksensa.

---

³² Gottberg 2011, 182-183.

³³ Kangas 2013, 113.

³⁴ Valkama ym. 2006, 17.

³⁵ Litmala 2002, 85.

³⁶ Litmala 2002, 86.

3.1 Vieraannuttaminen käsitteenä

Vieraannuttamisilmiö, tai vieraannuttamisoireyhtymä (englanniksi Parental Alienation Syndrome, PAS), on alun perin Yhdysvalloissa havaittu ilmiö ³⁷. Vieraannuttamisilmiössä toinen vanhempi systemaattisesti ohjaa lasta käyttäytymään toista vanhempaa vastaan ³⁸. Vieraannuttaminen tarkoittaa lapsen ja yleensä etävanhemman, eli vanhemman, jonka luona lapsi ei asu, tapaamisten ja yhteydenpidon estämistä tai hankaloittamista lähivanhemman, eli vanhemman, jonka luona lapsi asuu, toimesta. Vieraannuttaminen ei ole varsinaista yhteydenpidon ja tapaamisten estämistä, vaan tämä on pikemminkin seurausta vieraannuttavasta toiminnasta. Vieraannuttamisessa on valtaosin kyse perhedynamiikasta, jossa kaikilla perheenjäsenillä on oma roolinsa ja motiivinsa, vaikka usein ajatellaan vieraannuttavan vanhemman olevan ainoa vaikuttaja vallitsevassa tilanteessa tämän yleensä helpoimmin havaittavissa olevan käytöksen johdosta. ³⁹

Vieraannuttamissyttöksiä ilmenee usein avioerotilanteiden yhteydessä. Näissä tilanteissa ominaista on myös se, että vanhempien välillä on havaittavissa vihan tunteita ja molemminpuolisia syyttöksiä siitä, että toinen vanhempi toimii väärällä tavalla. ⁴⁰ Vieraannuttamisilmiötä esiintyy tavallisesti nimenomaan kaikkein katkerimpien huolto- ja tapaamisriitojen yhteydessä ⁴¹.

Toisen vanhemman vieraannuttavan toiminnan lisäksi ilmiöön liittyy myös lapsen oma toiminta tilanteessa. Vieraannuttamisilmiössä ei ole kyse ainoastaan siitä, että vieraannuttava vanhempi pyrkii ohjaamaan lapsen ajattelua ja mustamaalaamaan toista vanhempaa, vaan usein myös lapsi itse alkaa luoda käyttäytymismalleja, jotka tukevat vieraannuttavan vanhemman toimintaa. ⁴² Vieraannuttamisilmiön tunnistaminen perustuukin pitkälti enemmän lapsen käytöksen arviointiin kuin vieraannuttavan vanhemman käytöksen ⁴³. Vanhemmalleen lojaali lapsi alkaa vierastaa toista vanhempaansa toisen vanhemman toiminnan seurauksena. Lapsen lojaali toiminta vanhempaansa kohtaan vaikeuttaa vieraannuttamisen tunnistamista ja toteutenäyttämistä oikeudenkäynnin yhteydessä, koska lapsen reaktio voi vaikuttaa hyvinkin aidolta. ⁴⁴ Lapsen oman toiminnan pyrkimyksenä vieraannuttamistilanteessa on usein yksinkertaisesti

---

³⁷ Hannuniemi 2008a, 992.

³⁸ Gardner 2006, 6.

³⁹ Waldron ja Joanis 1996, 121.

⁴⁰ Hoult 2006, 3.

⁴¹ Farkas 2011, 21.

⁴² Gardner 2006, 5.

⁴³ Gardner 2006, 9.

⁴⁴ Hannuniemi 2008b, 10-11.

tilanteessa selviäminen. Lapsi kokee selviävänsä tilanteesta parhaiten omaksumalla vieraannuttavan vanhempansa kielteiset ajatukset toisesta vanhemmasta.⁴⁵ Vieraannuttamistilanteessa vieraannuttava vanhempi on usein luonut itsensä ja lapsen välille suhteen, jossa lapselle annetaan hänelle kuulumatonta valtaa omista asioistaan päättämiseen. Vieraannuttava vanhempi saa tilanteen näin näyttämään siltä, että lapsi ei todellisuudessa halua olla kontaktissa toisen vanhempansa kanssa, vaikka kyseessä saattaa olla sen ikäinen lapsi, joka ei muutenkaan osaa vielä tehdä itseään koskevia ratkaisuja. Vieraannuttava vanhempi luo itsensä ja lapsen välille eräänlaisen liittouman ja saattaa kertoa lapselle sellaisia asioita, joita lapsen ei vanhempiensa välisiin kiistoihin liittyen tulisi tietää, ja näin lapsi saa osakseen päättävän roolin perheessä.⁴⁶

Vaikka lapsia koskevien oikeudenkäyntien osalta vieraannuttamisessa on kyse eron jälkeisistä tapahtumista, on useassa tapauksessa vieraannuttaminen alkanut jo vanhempien parisuhteen aikana. Parisuhteen vahvempi osapuoli on jo tuolloin voinut toimia vieraannuttavalla tavalla.⁴⁷ Vieraannuttaminen voidaan nähdä perustavanlaatuisena ja suorastaan tahallisenä vanhemmuuteen liittyvien velvollisuuksien rikkomisena⁴⁸.

3.2 Vieraannuttamisen ilmeneminen

Vieraannuttamisilmiö on usean eri oireen muodostama kokonaisuus samalla tavoin kuin mikä tahansa oireyhtymä, joka koostuu useammasta ominaisesta piirteestä⁴⁹. Vieraannuttamiseen liittyy toistuvaa ja pitkäjänteistä toisen vanhemman panettelua toisen vanhemman toimesta. Lähes kaikissa tapauksissa vieraannuttava vanhempi on lapsen lähivanhempi, joskin poikkeuksiakin löytyy. Lähivanhempi saattaa saada tähän toimintaansa mukaan myös muita henkilöitä, kuten sukulaisiaan ja ystäviään. Vieraannuttava vanhempi voi myös esittää toisen vanhemman vähäpätöiset heikkoudet ja lähivanhempaa itseään häiritsevät piirteet suurina epäkohtina lapselle. Nämä heikkoudet ja häiritsevät piirteet voivat olla myös lähivanhemman itsensä keksimiä. Lisäksi vieraannuttamisilmiöön kuuluu usein se, että lapsi pitää etävanhempaansa täysin pahana ja puolestaan lähivanhempaansa täysin hyvänä ja lapsi saattaa tämän suhteen vieraannuttamisen seurauksena olla hyvinkin mustavalkoinen ajattelussaan toisen vanhemman hyvydestä ja toisen pahuudesta.⁵⁰ Mitä pienempi lapsi on kyseessä, sitä alttiimpi lapsi on omaksuman lähivanhemman hänelle antaman mallin toisen vanhemman huonommuudesta⁵¹.

---

⁴⁵ Hannuniemi 2008b, 15.

⁴⁶ Hannuniemi 2008b, 23.

⁴⁷ Hannuniemi 2008b, 61.

⁴⁸ Hannuniemi 2008b, 11.

⁴⁹ Gardner 2006, 6,8.

⁵⁰ Hannuniemi 2008a, 993.

⁵¹ Hannuniemi 2008b, 12.

Vieraannuttamisilmiössä lapsen tapaaminen toisen vanhemman kanssa estetään tai sitä hankaloitetaan usein tekosyiden varjolla. Vieraannuttava vanhempi voi esittää lapsen ja toisen vanhemman välisen yhteydenpidon lapselle haitallisena. Vieraannuttaja saattaa perustella yhteydenpidon rajoittamista sillä, että lapsi on tilanteessa hämmentynyt ja ahdistunut ja lapsi tarvitsee aikaa tottuakseen tilanteeseen.⁵² Vieraannuttava vanhempi käyttää usein aseenaan sekä aikaa että välimatkaa. Mitä kauemmin vieraannuttamisen kohteena oleva vanhempi on erossa lapsesta, sitä enemmän se vaikuttaa lapsen ja vieraannuttamisen kohteena olevan vanhemman väliseen suhteeseen. Usein vieraannuttava vanhempi käyttää hyödykseen myös välimatkaa. Vieraannuttava vanhempi saattaa esimerkiksi muuton avulla kasvattaa lapsen ja tämän toisen vanhemman välimatkaa. Pitkä välimatka lapseen ja yhteisen ajan puute lapsen kanssa tekevät vieraannuttamisen kohteena olevan vanhemman puolustautumisen vieraannuttavaa vanhempaa vastaan vaikeammaksi.⁵³

Vieraannuttamisilmiön yhtenä osana on lähivanhemman esittämät perusteettomat syytökset etävanhempaa kohtaan. Perusteettomat syytökset voivat liittyä etävanhemman päihteiden käyttöön, väkivaltaisuuteen tai lapsen hoidon laiminlyöntiin. Syytökset voivat olla täysin keksittyjä tai vaihtoehtoisesti esimerkiksi lapsen hoidon laiminlyöntiin liittyvä väite voi syntyä pelkästään siitä, että etävanhempi toimii lapsen kanssa eri tavalla arkisissa asioissa kuin lähivanhempi tarjoamalla esimerkiksi erilaista ruokaa lapselle tai noudattamalla eri nukkumaanmenoajoja.⁵⁴ Yleisesti vieraannutetun vanhemman kyvyissä toimia vanhempana ei ole puutteita tai nämä puutteet ovat hyvin vähäisiä. Mikäli väitetyn vieraannuttamisen taustalla on toisen vanhemman todellinen kyvyttömyys huolehtia lapsesta ja toimia tämän eduksi, ei kysymys ole vieraannuttamisesta.⁵⁵

3.3 Vieraannuttamisen tunnistaminen

Viime vuosikymmeninä lapsen huolto- ja tapaamisoikeusasioissa on tapahtunut muutoksia sen suhteen, minkälaisina isän ja äidin roolit näyttäytyvät. Yhteishuoltajuudesta on tullut yhä yleisempi huoltajuusmuoto, ja isän rooli ensisijaisena kasvattajana on noussut yhä lähemmäksi sitä, minkä on ehkä perinteisesti katsottu olevan äidin rooli. Vanhempien roolit ovat näin ollen tasavertaistuneet, ja tämä on näkynyt lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien oikeudenkäyntien määrän kasvuna. Vieraannuttamista on varmasti esiintynyt myös aiem-

---

⁵² Hannuniemi 2008b, 11.

⁵³ Farkas 2011, 22.

⁵⁴ Hannuniemi 2008b, 12.

⁵⁵ Hannuniemi 2008b, 60.

min, mutta viime vuosikymmeninä tapahtuneet muutokset ovat johtaneet ilmiön yleistymiseen.⁵⁶ Tuomioistuimissa on kansainvälisellä tasolla katsoen alettu yhä paremmin tunnistaa vieraannuttamisilmiön esiintymistä⁵⁷.

Lapsia koskeissa oikeudenkäynneissä esitetään tiettyinä aikoina niin sanottuja muotiväitteitä, joiden avulla väitteen esittäjä on pyrkinyt edesauttamaan asiaansa. Esimerkiksi 1990-luvulla tämänlaisena muotiväitteenä voitiin nähdä väitteet toisen vanhemman lapseen kohdistamasta seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Tämän päivän oikeudenkäynneissä kyseiset väitteet eivät ole enää yhtä tavallisia, ja väitteet vieraannuttamisesta ovat osaltaan ottaneet paikan niin sanottuna muotiväitteenä. Tuomioistuimen näkökulmasta esitettyjen väitteiden totuudenmukaisuuden selvittäminen on haasteellista. Voi olla, että vieraannuttavaa tai siihen verrattavaa toimintaa ei esiinny väitteistä huolimatta lainkaan tai toinen vanhempi, joka kokee tulleen vieraannutetuksi, ei kykene näkemään oman toimintansa vaikutusta siihen miksi toinen vanhempi toimii tietyllä tavalla tapaamisten rajoittamiseksi. Väitteiden esittämisen seurauksena voidaan saada vahinkoa aikaan lapsen ja toisen vanhemman väleihin. Vaikka esitetyt väitteet eivät olisi totuudenmukaisia, vahinko on voinut jo tapahtua sillä välin, kunnes asia saadaan tuomioistuimessa ratkaistuksi. Läheskään kaikissa tapauksissa, joissa vieraannuttamista väitetään tapahtuvan, ei todellisuudessa näin ole.⁵⁸

Vanhempien erotessa on aivan tavallista, että erotilanteeseen liittyy voimakkaita tunteita ja tästä johtuen on mahdollista, että vanhemmat syyllistyvät ylilyönteihin mitä tulee lapsen asioista päättämiseen. Esimerkiksi lapsen ja toisen vanhemman väliset tapaamiset saattavat ohimenevästi vaikeutua. Näihin ohimeneviin vaikeuksiin vaikuttavat luonnollisesti tunteiden lisäksi myös käytännön asiat. Tapaamisia saattaa osaltaan vaikeuttaa esimerkiksi poismuuttaneen vanhemman asumistilanne heti eron jälkeen. Nämä normaaliksi luettavat vaikeudet erottaa vieraannuttamisesta niiden ohimenevyys. Voidaan katsoa, että tilanteen tulisi normalisoitua viimeistään muutaman vuoden kuluessa. Muussa tapauksessa kyseessä voi olla vieraannuttamisilmiö.⁵⁹

Oikeudenkäynneissä nähtävää vieraannuttamista voidaan katsoa olevan kolmea eri vaikeusastetta. Lievissä tapauksissa vieraannuttamisen seuraukset ovat lieviä ja ohimeneviä. Näissä tapauksissa lapsen ja vieraannutettavan vanhemman suhde on vahva. Ohimeneviä ongelmia tässä tapauksessa saattaa ilmetä lapsen vaihtotilanteessa, mutta lapsen oirehtiminen rajoittuu yleensä vain hetkeen, kun hän siirtyy vanhemmalta toiselle. Keskivaikeassa tapauksessa

---

⁵⁶ Gardner 2006, 5.

⁵⁷ Gardner 2006, 7.

⁵⁸ Nysten 2015, 149.

⁵⁹ Hannuniemi 2008a, 994-995.

lapsi vastustaa vieraannutettavan vanhemman tapaamista voimakkaasti ja saattaa olla vaihtotilanteissa jopa väkivaltainen. Näissäkin tapauksissa tilanne usein rauhoittuu vaihtotilanteen päätyttyä ja lapsi kykenee olemaan suhteellisen normaalissa kanssakäymisessä toisen vanhempansa kanssa heti kun vieraannuttava vanhempi ei ole paikalla. Vaikeissa tapauksissa lapsen käytös on erittäin häiriintynyttä ja lapsi usein kieltäytyy kokonaan olemasta yhteydessä toiseen vanhempansa ja tapaamasta tätä. Mikäli lapsi saadaan tapaamaan vanhempansa, on lapsen käytös tämän seurassa yleensä hyvin epäluuloista ja lapsi toimii tavalla, joka aiheuttaa vanhemmalla huonoa oloa ja nöyryyttää tätä.⁶⁰

3.4 Vieraannuttamisilmiötä kohtaan esitetty kritiikki

Kuten aiemmissa kappaleissa on todettu, vieraannuttamisilmiö on usein hankalasti nähtävissä ja näytettävissä toteen oikeudenkäynneissä. Itse ilmiö ja siihen yhdistetyt ominaispiirteet ovat myös saaneet osakseen kritiikkiä aihepiirin kirjallisuudessa. Vieraannuttamisilmiöstä käytyä keskustelua on syytetty epätieteellisyydestä ja siitä, että aihepiirin keskustelu on ollut osin luonteeltaan asenteellista ja vääristynyttä.

Vieraannuttamisilmiön on todettu esimerkiksi vain tarjoavan tieteelliseltä kuulostavan perusteen syyllistää toista vanhempaa riitatilanteissa ja ratkaista tilanne toisen vanhemman hyväksi. Vieraannuttamiseen vetoamisella on sanottu voitavan ratkaista vaikeaksi kärjistyneitä tilanteita ikään kuin liian helpolla tavalla ilman, että tehdyillä ratkaisuilla on vakavasti otettavaa pohjaa.⁶¹ Vieraannuttamisilmiöön liittyen on todettu myös, että ilmiöstä keskusteltaessa taustalla on liian vahva ennakko-oletus siitä, että vieraannuttamisen kohteena oleva vanhempi on lapsen etävanhempi. Tämän olettamuksen on sanottu tekevän keskustelusta asenteellista ja voivan vaikuttaa esimerkiksi aiheesta tehtyjen tutkimusten tuloksiin. Lisäksi lapsen äidin asemasta vieraannuttamistilanteissa on sanottu olevan ennakko-olettamia, jotka voivat omalla tavallaan vääristää keskustelua vieraannuttamisilmiöstä. Äidin roolin lapsen elämässä saatetaan katsoa olevan niin tärkeä, että lapsen ei oleteta hyljeksivän äitiään muutoin kuin hyvästä syystä. Äidin on myös todettu usein olevan vieraannutettavan vanhemman roolissa, jolloin äidin joutumista vieraannutettavan vanhemman rooliin ei välttämättä käsitellä samalla tavalla kuin isän joutumista kyseiseen tilanteeseen.⁶²

---

⁶⁰ Gardner 2006, 6.

⁶¹ Lager 2008, 802.

⁶² Warshak 2015, 236.

4 Tutkimussuunnitelma

Luku 4 käsittelee opinnäytetyön empiirisen tutkimuksen perustana olevaa tutkimussuunnitelmaa. Luvussa pohditaan tutkimussuunnitelman luomisen tärkeyttä sekä käydään läpi aineiston keruu- ja analysointivaiheita yleisellä tasolla. Luvussa tutustutaan tutkimuksen tekemiseen liittyvään kirjallisuuteen, jonka tunteminen on tärkeässä roolissa onnistuneen ja laadukkaan tutkimuksen teossa. Opinnäytetyön osana toteutettua varsinaista tutkimusta käsitellään tarkemmin luvussa 5.

4.1 Tutkimussuunnitelman luominen

Ennen varsinaisen tutkimuksen aloittamista on tärkeää luoda tutkimussuunnitelma⁶³. Tutkimussuunnitelmalla viitataan strategiaan, jota tutkija aikoo käyttää kerätäkseen aineistoa, joka parhaalla mahdollisella tavalla vastaa asetettuihin tutkimuskysymyksiin⁶⁴. Se on kokonaisvaltainen suunnitelma, jonka avulla käsillä oleva tutkimusongelma yhdistetään käytännön empiiriseen tutkimukseen. Tutkimussuunnitelma luo raamit aineistonkeruulle ja sen analysoinnille, sekä paljastaa tutkimuksen luonteen ja tutkijan prioriteetit. Itse tutkimuksen laatu riippuu paljolti sen taustalla olevasta tutkimussuunnitelmasta.⁶⁵ Tutkimussuunnitelma kattaa tutkimuksen tekoon liittyvät suuret linjat kuin myös yksityiskohtaisemmat tutkimuksen tekoon liittyvät seikat, kuten aineiston keräämisen, analysoinnin ja johtopäätösten teon⁶⁶. Tutkimusprosessissa tutkija lähtee liikkeelle aineistostaan tekemistä havainnoista, tulkitsee havaintomateriaalia ja nostaa siitä esiin teemoja, joiden pohjalta hän luo selitysmalleja ja tuo omaa pohdintaansa aihealueen teoriaan⁶⁷.

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata todellista elämää⁶⁸. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tilastollisen yleistyksen sijaan kuvaamaan tai ymmärtämään tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä ja antamaan sille teoreettisesti mielekäs tulkinta⁶⁹. Laadullisessa tutkimuksessa tarkoituksena on usein nimenomaan lisätä ymmärrystä jostakin spesifistä ilmiöstä⁷⁰. Kun tutkimuksen kohteena oleva ilmiö on hankalasti hahmotettavissa, laadulliset menetelmät ovat kaikista sopivimpia⁷¹. Laadullinen tutkimus ei useinkaan etene aivan tehdyn tutkimussuunnitelman mukaan. Tästä huolimatta tutkimussuunnitelman tekeminen on tärkeää, jotta

---

⁶³ Eriksson & Kovalainen 2008, 25.

⁶⁴ Ghauri & Gronhaug 2010, 31.

⁶⁵ Ghauri & Gronhaug 2010, 54.

⁶⁶ Creswell 2014, 3.

⁶⁷ Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 266.

⁶⁸ Hirsjärvi ym. 2009, 161.

⁶⁹ Tuomi & Sarajärvi 2013, 85.

⁷⁰ Ghauri & Gronhaug 2010, 31.

⁷¹ Ghauri & Gronhaug 2010, 106.

tutkija pystyy tunnistamaan tutkimuksensa kannalta tärkeitä elementtejä etukäteen ⁷². Laadulliselle tutkimukselle tyypillistä on sen joustavuus, ja tutkimussuunnitelmaa saatetaan joutua muuttamaan tutkimuksen edetessä ⁷³.

4.2 Aineiston kerääminen

Kun tutkimuskysymykset on asetettu ja tutkimussuunnitelma tehty, seuraava vaihe tutkimusprosessissa on valita ne kohteet, joista tutkimusta varten tarvittava aineisto tullaan keräämään ⁷⁴. Aineisto tulee valita siten, että se auttaa parhaalla mahdollisella tavalla tutkijaa vastaamaan asetettuihin tutkimuskysymyksiin ⁷⁵. Aineiston tehtävä on toimia tutkijan apuna rakennettaessa ymmärtämystä tutkinnan kohteena olevasta ilmiöstä ⁷⁶.

Aineiston keräämisvaiheessa asetetaan rajat tutkimukselle ⁷⁷. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteisiin kuuluu kohdejoukon valitseminen tarkoituksenmukaisesti satunnaisotoksen sijaan ⁷⁸. Aineiston harkinnanvaraisesta poiminnasta johtuen laadulliset tutkimukset voivat perustua suhteellisen pieneenkin määrään tapauksia. Pientä tapausten joukkoa on kuitenkin tarkoitus analysoida perusteellisesti. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole välitöntä merkitystä tutkimuksen onnistumiselle.⁷⁹

Tässä tutkimuksessa aineistoksi valikoituivat jo valmiiksi tekstimuodossa olevat dokumentit käräjäoikeudessa vireille tullessiin asioihin liittyen. Tekstimuodossa olevan aineiston käyttökelpoisuus ja hyödyllisyys laadullisessa tutkimuksessa perustuu perinteisesti aineiston läpinäkyvyyteen ⁸⁰. Tekstimuotoisen aineiston katsotaan edustavan suoraan sitä, mitä tutkitaan. Tekstin katsotaan olevan hyvä analyysikohde siksi, että sen kykyyn kuvata edustamaansa ilmiötä tai kohdetta luotetaan.⁸¹

Tutkittavien tapausten määrä oli mielekästä rajata suhteellisen pieneksi, jotta se olisi tämän tutkimuksen kannalta tarkoituksenmukainen. Tässä otettiin huomioon se, että tutkimuksen luonne on laadullinen ja sen tarkoitus on tuottaa lisätietoa aihealueeseen, jota ei ole tutkittu

---

⁷² Eriksson & Kovalainen 2008, 26.

⁷³ Hirsjärvi ym. 2009, 164.

⁷⁴ Ghauri & Gronhaug 2010, 138.

⁷⁵ Creswell 2014, 189.

⁷⁶ Eskola & Suoranta 2000, 62.

⁷⁷ Creswell 2014, 189.

⁷⁸ Hirsjärvi ym. 2009, 164.

⁷⁹ Eskola & Suoranta 2000, 18, 61–62.

⁸⁰ Eriksson & Kovalainen 2008, 89.

⁸¹ Eriksson & Kovalainen 2008, 89.

laajalti. Lisäksi aineiston poiminnassa huomioitiin se, että tutkimus tehdään osana opinnäyte-työtä ja tekijä on aloitteleva tutkija.

4.3 Aineiston analysointi

Aineiston muuttaminen varsinaiseksi tiedoksi tutkittavasta ilmiöstä vaatii aineiston analyysia. Analyysin avulla tutkija käsittelee aineistoa luodakseen parempaa ymmärrystä tutkittavana olevasta ilmiöstä.⁸² Kerätyn aineiston analyysi ja johtopäätösten teko on yksi tutkimuksen olennaisimmista osioista. Se on vaihe, johon on tähdätty tutkimusta aloitettaessa. Analyysivaiheessa tutkijalle selviää minkälaisia vastauksia hän saa kysymyksiinsä.⁸³ Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusprosessia on hankala jakaa selkeästi toisiaan seuraaviin vaiheisiin, sillä analyysivaihe jakautuu usein koko tutkimusprosessin ajalle⁸⁴. Aineiston analyysia ei tehdä vain yhdessä tutkimusprosessin vaiheessa, vaan analyysia tehdään pitkin matkaa, jolloin aineiston keräämisvaihe ja analyysivaihe saattavat hyvinkin olla samanaikaisesti tapahtuvia⁸⁵.

Analyysitapaa valitessa olennaisinta on valita sellainen tapa, joka tuo parhaiten vastauksen tutkijan asettamiin kysymyksiin. Aineiston analyysiin on käytettävissä useita eri tapoja, mutta käytettävissä olevat tavat voidaan jakaa karkeasti kahteen osaan: selittämiseen pyrkivään ja ymmärtämiseen pyrkivään lähestymistapaan. Ymmärtämiseen pyrkivässä lähestymistavassa käytetään tavanomaisesti laadullista analyysia ja päätelmien tekoa.⁸⁶ Laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on tuottaa uutta tietoa tutkittavasta aiheesta luomalla selkeyttä kerättyyn aineistoon. Aineisto pyritään tiivistämään kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Aineiston informaatioarvoa pyritään päinvastoin kasvattamaan luomalla hajanaisesta aineistosta selkeää.⁸⁷

Tässä tutkimuksessa pyrittiin lisäämään ymmärrystä vieraannuttamisen ilmenemisestä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevista oikeustapauksista. Aineistoa päädyttiin analysoimaan sisällönanalyysia käyttäen. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa⁸⁸. Se on analyysimenetelmä, jolla pyritään saamaan tiivistetty ja yleisessä muodossa oleva kuvaus tutkinnan kohteena olevasta ilmiöstä⁸⁹. Sisällönanalyysissa aineisto jäsenellään koodaamista apuna käyttäen, ja jäsentelyn kautta aineistosta

---

⁸² Ghauri & Gronhaug 2010, 197, 199.

⁸³ Hirsjärvi ym. 2009, 221.

⁸⁴ Eskola & Suoranta 1998, 16.

⁸⁵ Hirsjärvi ym. 2009, 223.

⁸⁶ Hirsjärvi ym. 2009, 221.

⁸⁷ Eskola & Suoranta 1998, 19, 137.

⁸⁸ Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.

⁸⁹ Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.

voidaan nostaa esiin laajempia teemoja ⁹⁰. Teemat nostetaan esiin kategorisointia käyttäen. Kategorisoinnissa tiedon eri osat yhdistetään siten, että ne kuuluvat samaan yläkategoriaan tai edustavat samaa suurempaa ilmiötä.⁹¹

Sisällönanalyysin hyviin puoliin kuuluu muun muassa se, että se on helposti toteutettavissa eikä vaadi merkittäviä resursseja ⁹². Sisällönanalyysia päädyttiin käyttämään tässä tutkimuksessa siksi, että se sopii menetelmänä laadullisiin tutkimuksiin ja se on mielekäs analyysitapa aloittelevalle tutkijalle, jolla on rajalliset resurssit käytettävissään.

Sisällönanalyysissa on toki omat haasteensa, joista yksi on mielekkäiden johtopäätösten tekeminen aineistosta. Sisällönanalyysia on usein kritisoitu siitä, että tutkija on saattanut kuvata aineistoa tarkasti, mutta tutkimusprosessi on jäänyt keskeneräiseksi mielekkäiden johtopäätösten puuttuessa.⁹³ Analyysivaiheessa haasteellista on myös muistaa tarkastella aineistoa kriittisesti. Tutkijan on pidettävä mielessä, että useissa tapauksissa myös vaihtoehtoiset selitykset asioille ovat mahdollisia.⁹⁴

5 Vieraannuttamisilmiön esiintyminen Espoon käräjäoikeuden tapauksissa

Luku 5 keskittyy opinnäytetyön osana tehtyyn tutkimukseen vieraannuttamisilmiön esiintymisestä Espoon käräjäoikeuden tapauksissa. Luvussa esitellään tehtyä tutkimusta ja käydään läpi tutkimuksen varsinaista toteuttamista. Luvussa tarkastellaan lähemmin tutkimuksen kohteena ollutta käräjäoikeutta, tutkimuksessa käytettyä aineistoa, aineiston analysointia sekä tutkimuksen vahvuuksia ja heikkouksia. Tutkimuksen varsinaiset tulokset esitellään luvussa 6.

5.1 Tutkimuksen kohteena oleva käräjäoikeus

Opinnäytetyön tutkimuksellinen osuus toteutettiin Espoon käräjäoikeudessa vireillä olevia riita-asioita tarkastellen. Suomessa on yhteensä 27 käräjäoikeutta, joista Espoon käräjäoikeus on maan 6. suurin tuomiopiirin väkilukuun nähden ⁹⁵. Espoon käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Espoon ja Kauniaisten kaupungit ⁹⁶. Espoon käräjäoikeuden henkilöstöön kuuluu kaik-

---

⁹⁰ Berg 2007, 320.

⁹¹ Ghauri & Gronhaug 2010, 200.

⁹² Berg 2007, 328.

⁹³ Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.

⁹⁴ Ghauri & Gronhaug 2010, 200.

⁹⁵ Espoon käräjäoikeus 2014.

⁹⁶ Oikeusministeriö 2017 a.

kiaan 72 vakinaisessa virassa toimivaa henkilöä, joista 20 on käräjätuomareita, 37 kansliahenkilökuntaa ja 9 haastemiehiä. Käräjäoikeutta johtaa käräjäoikeuden laamanni. Vakinaisen henkilökunnan lisäksi käräjäoikeudessa työskentelee määräaikaista henkilöstöä.⁹⁷

Espoon käräjäoikeus on jaettu kolmeen osastoon. Yksi osasto on hallinto-osasto, toinen rikosasioita käsittelevä osasto ja kolmas siviiliasioita käsittelevä osasto. Siviiliosasto, jolla tutkimus toteutettiin, on jaettu kolmeen eri tiimiin niiden käsittelemien asiaryhmien mukaan⁹⁸. Tiimi, jossa kirjoittaja itse työskentelee ja jonka sisällä ratkaistuja asioita tutkittiin, käsittelee laajoja riita-asioita, riitautuneita summaarisia asioita, lapsia koskevia hakemusasioita sekä muita hakemusasioita ja lähestymiskieltoasioita. Kaikki käräjäoikeuteen saapuvat riitautuneet lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat asiat tulevat kyseiselle siviiliosaston tiimille ratkaistavaksi.

5.2 Tutkimusaineisto ja sen valikoituminen

Opinnäytetyössä toteutettu oikeudellinen tutkimus suoritettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimuksellinen osuus keskittyy tarkastelemaan vieraannuttamista ja siihen liittyvien väitteiden esiintymistä Espoon käräjäoikeuteen ajalla 1.1.2017-31.3.2017 vireille tulleissa lapsen huoltoa ja/tai tapaamisoikeutta koskevissa hakemusasioissa. Tutkimuksellinen osuus rajautuu tarkastelemaan niitä tapauksia, joissa vieraannuttamisväite on esitetty jo hakemuksella, jolla asia on saatettu vireille. Näin ollen tutkimuksen ulkopuolelle jäävät tutkimuksen tarkasteluajan jaksolla saapuneet sellaiset tapaukset, joissa vieraannuttamista koskeva väite on esitetty hakemukseen annetulla vastauksella tai myöhemmin. Tutkituissa tapauksissa voidaan siten päätellä, että vieraannuttaminen on ollut ainakin yhtenä syynä saattaa asia alun perin vireille.

Tutkimuksen kohteena olevat tapaukset valikoitiin kaikkien aihepiirin asioiden joukosta pois lukien lapsen oheishuoltoa koskevat hakemukset, joita voidaan jo lähtökohtaisesti pitää sellaisina, ettei niissä esiinny väitteitä vieraannuttamisesta. Tutkimuksen kohteena olevat tapaukset voivat siis olla joko varsinaisia huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevia hakemuksia, avioeron yhteydessä esitettyjä liitännäisvaatimuksia, täytäntöönpanohakemuksia tai suoria hakemuksia asiantuntija-avusteiseen tuomioistuinsovitteluun. Tutkimuksen kohteena oleva aineisto muodostui hakijoiden itsensä tai heidän avustajiensa laatimista hakemuksista, jotka ovat julkisia asiakirjoja.

---

⁹⁷ Oikeusministeriö 2017 b.

⁹⁸ Espoon käräjäoikeus 2014.

Kaikkiaan lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevia asioita on 1.1.-31.1.2017 välisenä aikana tullut Espoon kärjäoikeuteen vireille 56 kappaletta. Näistä 56 tapauksesta tutkimuksen kohteeksi valikoitiin satunnaisotantaa käyttämällä puolet eli yhteensä 28 kappaletta. 28 tutkittavan tapauksen joukosta 16 tapauksessa ei esitetty lainkaan vieraannuttamista tai siihen viittaavaa väitettä ja näitä tapauksia ei siten sen enemmän tutkimuksessa avata. Näin ollen vieraannuttamista koskevia väitteitä esiintyi jossakin muodossa 12 tapauksessa. Kaikissa tapauksissa ei ole suoranaisesti käytetty termiä vieraannuttaminen, mutta kyseisillä hakemuksilla on kuitenkin selvästi esitetty toisen vanhemman toimineen tavalla, joka voidaan katsoa vieraannuttamiseksi.

Kärjäoikeuteen saapuessaan käsiteltävät asiat jaetaan suhteellisen nopeasti käsittelevälle kärjätuomarille. Espoon kärjäoikeudessa on tutkimuksen tekoheikellä ollut kahdeksan lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevia asioita käsittelevää kärjätuomaria. Tutkimukseen valikoitui tapauksia kaikkien kyseisiä asioita käsittelevien kärjätuomareiden työpinoista. Jokaisen käsittelevän kärjätuomarin kohdalla tutkittavat tapaukset valikoituivat vireilletulojärjestyksen perusteella. Tutkimukseen valikoidut tapaukset kattavat koko tutkimuksen kohteena olevan ajan, koska vireille tulevien tapausten jakautuminen käsittelevien kesken ei ole jatkuvan tasaista, vaan jakautuminen tasautuu pidemmällä aikavälillä. Tästä johtuen esimerkiksi toisen käsittelevän kuluva vuoden ensimmäinen lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva asia on saattanut tulla vireille heti tammikuun alussa, kun taas toisen käsittelevän vastaava ensimmäinen tapaus on voinut tulla vireille esimerkiksi vasta maaliskuussa.

Opinnäytetyön laajuus huomioon ottaen kaikista optimaalisin tarkastelun kohde on lyhyehkön ajan sisällä vireille tulleet asiat. Näin varmistutaan myös siitä, että tieto on kaikkein tuoreinta. Opinnäytetyön laajuuden lisäksi tärkeä tekijä sille, miksi otanta ei koske kaikkia tutkimuksessa asetetun aikavälin aikana vireille tulleita asioita, on se, että toistaiseksi kärjäoikeudessa asioiden käsittely tapahtuu pääasiassa paperisilla asiakirjoilla sähköisten sijaan, joten tutkimuksen kohteena olevia tapauksia ei näin ollen voinut etsiä sähköisestä tietokannasta. Tämä asettaa luonnollisesti omat haasteensa tutkimusmateriaalin käytölle.

5.3 Aineiston analysointi

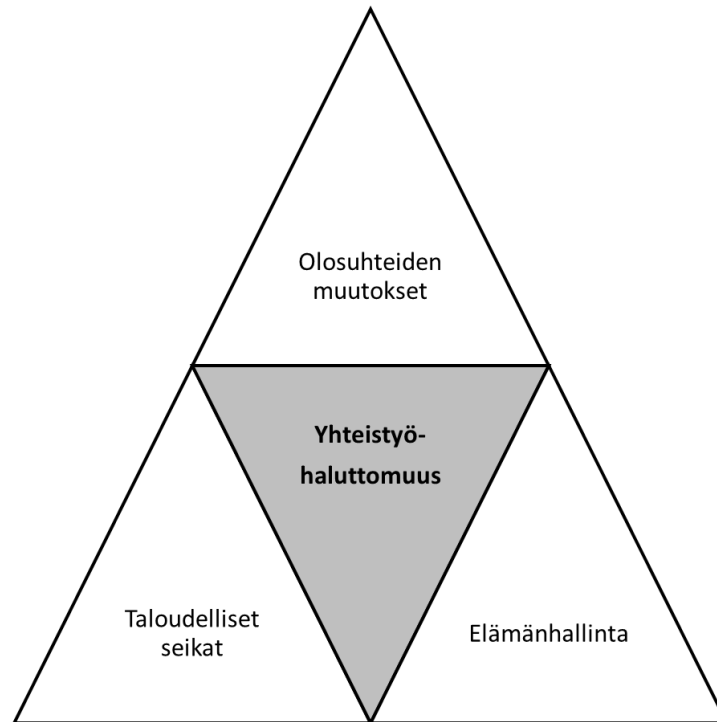
Varsinaisesti tutkimus toteutettiin tarkastelemalla tutkimuksen ajanjaksolla Espoon kärjäoikeuteen vireille tulleilla hakemuksilla esiintyviä väitteitä ja perusteluita. Analyysitapana käytettiin luvussa 4 esitettyä sisällönanalyysia. Aineiston läpikäyminen aloitettiin tutustumalla aineistoon pintapuolisesti alustavan kokonaiskuvan saamiseksi. Tämän jälkeen aineistoa tarkasteltiin syvällisemmin ja aineistoon tehtiin merkintöjä havaintojen perusteella. Merkintöjä tekemällä saatiin luotua selkeämpi kokonaiskuva siitä mitä tutkimuksen kannalta oleellista in-

formaatiota aineisto sisältää. Aineiston jäsentämistä varten avuksi tarvittiin koodeja. Tutkimuksessa päädyttiin käyttämään värikoodeja, joista jokaiselle annettiin oma merkityksensä. Värikoodeja oli yhteensä 11, ja niitä apuna käyttäen aineistosta etsittiin tiettyjä piirteitä ja toistuvuuksia. Koodaamisprosessissa aineistoa käytiin läpi useita kertoja, jotta aineiston sisältämä oleellinen informaatio saatiin poimittua tekstin joukosta. Kuvio 1 esittää aineiston jäsentelyssä käytetyt 11 värikoodia.

Kuvio 1 Käytetyt värikoodit

Koodaamisprosessin päätteeksi värikoodeja yhdistelemällä luotiin laajempia teemoja, jotka kuvaavat aineistoa tiivistetysti ja yksinkertaistetusti. Käytettyjen värikoodien perusteella luotiin seuraavat aineistosta nousevat teemat: Yhteistyöhaluttomuus, olosuhteiden muutokset, elämänhallinta ja taloudelliset seikat. Näistä teemoista yhteistyöhaluttomuus oli selkeästi dominoivin teema aineistossa. Yhteistyöhaluttomuutta esiintyi jokaisessa tutkitussa hakemuksessa, ja sen rooli hakemuksissa oli usein suuri. Muiden teemojen esiintyvyys ei ollut samalla tavalla toistuvaa, ja näiden teemojen esiintyvyys vaihteli hakemuksittain. Aineistosta esiin nousseita teemoja ja niiden keskinäistä suhdetta kuvataan Kuviossa 2, josta voi nähdä yhteistyöhaluttomuuden keskeisen roolin tutkitussa aineistossa.

Kuvio 2 Tutkimusaineistosta esiin nousseet teemat

Aineiston analysoinnin kautta löytyneet teemat loivat rungon vieraannuttamisilmiön tarkastelulle tässä tutkimuksessa. Löytyneitä neljää teemaa ja niiden tarkempaa sisältöä käsitellään teema kerrallaan luvussa 6, jossa käydään läpi tutkimuksesta saatuja tuloksia.

5.4 Käytetyn tutkimusmenetelmän vahvuudet ja heikkoudet

Tutkimuksen luotettavuuden ja läpinäkyvyyden parantamiseksi kirjoittaja on ennen varsinaista tutkimuksen toteuttamista tutustunut menetelmäkirjallisuuteen ja käsitellyt luvussa 4 tutkimussuunnitelmaa sekä aineiston keruu- ja analysointimenetelmiä. Luvussa esiteltiin menetelmäkirjallisuuteen pohjaten syitä niille päätöksille, joita tutkija oman tutkimuksensa kohdalla päätyi tekemään.

Laadullisen tutkimuksen arviointi on usein haasteellista. Arvioinnissa on kuitenkin mahdollista käyttää samoja klassisia reliabiliteetin ja validiteetin käsitteitä kuin määrällisessäkin tutkimuksessa. Tämän tutkimuksen arvioinnissa on päädytty käyttämään näitä klassisia ja tunnettuja käsitteitä, vaikka niiden käyttöä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa on myös kritisoitu menetelmäkirjallisuudessa. Arviointikriteereistä reliabiliteetilla pyritään arvioimaan sitä,

kuinka hyvin jokin käytetty menetelmä tuottaisi samankaltaisia tuloksia toistettaessa. Validiteetilla puolestaan tarkoitetaan sitä, kuinka hyvin tutkimuksesta vedetyt johtopäätökset kuvaavat tutkinnan kohteena ollutta ilmiötä.⁹⁹

Tämän tutkimuksen reliabiliteettia arvioidessa voidaan aluksi todeta, että käytetty aineisto koostuu julkisista asiakirjoista ja on sellaisenaan valmiina saatavilla myös muille tutkijoille. Aineisto on kirjoittajansa itsensä tuottamaa, joten aineiston tutkijoiden lähtökohdat ovat siltä osin samat. Aineiston koodaamisessa ja teemojen nostamisessa tulee kuitenkin ottaa huomioon se, että tutkijan tausta, aiempi tutkijakokemus ja oma ajatusmaailma vaikuttavat väistämättäkin aineiston analyysiprosessissa. Tässä opinnäytetyössä on pyritty parhaalla mahdollisella tavalla seuraamaan menetelmäkirjallisuuden ohjeita hyvästä tutkimuksen teosta ja tällä tavoin parantamaan tutkimuksen reliabiliteettia ja minimoimaan niitä virheitä, joita aloitteleva tutkija saattaa tutkimustyössään tehdä.

Tehdyn tutkimuksen validiteettia tarkasteltaessa voidaan palata tutkijan tekemiin päätöksiin siitä, mitä aineistoa tutkimuksessa käytetään. Aineistoksi valikoitui Espoon käräjäoikeudessa tietyllä aikavälillä vireille tulleet lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat hakemukset, joista valittiin satunnaisotannalla tietty määrä. Tutkija katsoi näiden asiakirjojen olevan sellaisia, jotka parhaiten ilmentäisivät vieraannuttamisen esiintymistä. Satunnaisotantaa käyttämällä aineistosta haluttiin poimia tietty määrä tutkittavia hakemuksia siten, että tutkija itse ei tulisi vaikuttaneeksi yksittäisten hakemusten valintaan.

Tutkittavan aineiston koko itsessään on suhteellisen pieni, mikä vaikuttaa siihen, kuinka hyvin aineistosta ylipäätään voidaan tehdä johtopäätöksiä, jotka kuvaavat tutkinnan kohteena ollutta ilmiötä. Tutkimuksen kohteeksi valitun aineiston rajaamista on kuitenkin pyritty perustelemaan, ja tutkija on pohtinut aineiston sopivuutta tämän tutkimuksen kannalta. Aineiston analysoinnissa on käytetty sisällönanalyysia, joka menetelmäkirjallisuuden perusteella soveltuu laadullisiin tutkimuksiin ja aloittelevan tutkijan menetelmäksi¹⁰⁰. Valikoimalla tutkimukseen parhaiten soveltuvia menetelmiä on pyritty varmistamaan se, että tutkimuksen johtopäätökset kuvaavat mahdollisimman luotettavasti vieraannuttamisilmiötä.

Työssä käytetyn laadullisen tutkimusmenetelmän perusteella saadaan hiljattain vireille tulleita tapauksia tutkimalla oikeaa ja hyödynnettävää tietoa siitä, miten vieraannuttamisilmiötä todella esiintyy tietyn käräjäoikeuden vireillä olevissa asioissa. Tutkimuksen alkaessa kohteena olevat tapaukset olivat tulleet käräjäoikeuteen vireille korkeintaan kolme kuukautta aikaisemmin, joten tutkimuksella saatua tietoa voidaan pitää ajantasaisena. Tutkimuksen

---

⁹⁹ Eriksson & Kovalainen 2008, 292.

¹⁰⁰ Berg 2007, 328.

kohteena oli satunnaisotanta kaikista Espoon käräjäoikeuteen aikavälillä 1.1.-31.3.2017 vireille tulleista lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevista asioista, ja tähänkin nähden otannan voidaan katsoa kertovan luotettavasti kokonaisuudesta. Lisäksi tutkimuksen kohteena olleet asiakirjat ovat julkisia ja kaikkien saatavilla, joten myös ulkopuolisten on mahdollista tutustua käytettyyn aineistoon. Tämä lisää osaltaan tutkimuksen läpinäkyvyyttä. Tutkimuksen verrattain pieni otos voidaan nähdä osittain vahvuutena siksi, että se mahdollistaa syvällisemmän paneutumisen yksittäiseen tutkittavaan kohteeseen.

Pieni otos voidaan nähdä vahvuuden ohella myös heikkoutena, sillä suurempi otos olisi mahdollistanut tulosten paremman yleistettävyyden. Joskaan näin yksittäisiä tapauksia tutkimuksessa hyödynnettäessä ei olisi edes ollut mahdollisuutta suureen otokseen. Myös tutkimuksen tekemisen ajankohta voi vaikuttaa tuloksiin siten, että vieraannuttamisväitteitä nostetaan esille enemmän usein sellaisten asioiden yhteydessä, jotka ovat tulleet vireille tiettyyn aikaan vuodesta. Esimerkiksi loma-aikojen lähellä vireille tulleet asiat voivat sisältää vieraannuttamisväitteitä enemmän kuin vieraannuttamisen kohteeksi joutunut vanhempi yrittää pitää kiinni vuoden tärkeistä pidemmistä tapaamisista.

6 Tutkimuksen tulokset ja pohdintaa aiheesta

Luvussa 6 esitellään empiirisestä tutkimuksesta saatuja tuloksia ja tarkastellaan lähemmin aineiston analyysistä nousseita teemoja. Luvussa pohditaan myös tutkinnan kohteena ollutta vieraannuttamisilmiötä tutkijan omasta näkökulmasta. Lisäksi luvussa arvioidaan tutkimuksen tuomaa lisäarvoa jo olemassa olevaan tietämykseen aihealueesta. Luvussa tarkastellaan myös tutkijan itsensä näkemystä siitä, mitä vieraannuttamisilmiön ennaltaehkäisemiselle olisi tehtävissä käräjäoikeuden tarjoamien palveluiden puolesta.

6.1 Tutkimuksen tuloksia

Tutkimustulosten analysointivaiheessa aineistosta nousi esiin teemojen lisäksi sellaisia ilmiön kannalta oleellisia seikkoja, joita on tarpeen käydä läpi tutkimustuloksia käsittelevässä osiossa. Nämä seikat - kuten havainto siitä kumpi lapsen vanhemmista, äiti vai isä, on tyypillisemmin vieraannuttava vanhempi ja kumpi kokee tyypillisemmin tulevansa vieraannutetuksi - päätettiin jättää itse teemoituksen ulkopuolelle siksi, että ne ovat enemmänkin ilmiön taustaa kuin varsinaisesti itse ilmiötä kuvaavia. Varsinaisten teemojen haluttiin olevan syväluotavampia ja avaavan vieraannuttamisilmiötä tarkemmin. Tämän vuoksi näitä aineistosta esiin nousseita tärkeitä, muita kuin teemoihin suoraan liittyviä havaintoja käydään aluksi läpi ennen tutustumista varsinaisiin teemoihin.

Aineistoa analysoidessa kävi ilmi, että hakemukset, joilla esiintyi vieraannuttamista koskevia väitteitä, olivat useimmiten lapsen isän tai lapsen isän lakimiesavustajan laatimia. Yhdeksässä tapauksesta kahdestatoista hakemuksen tekijä oli isä tai isän avustaja, ja kolmessa tapauksessa kahdestatoista äiti tai äidin avustaja.

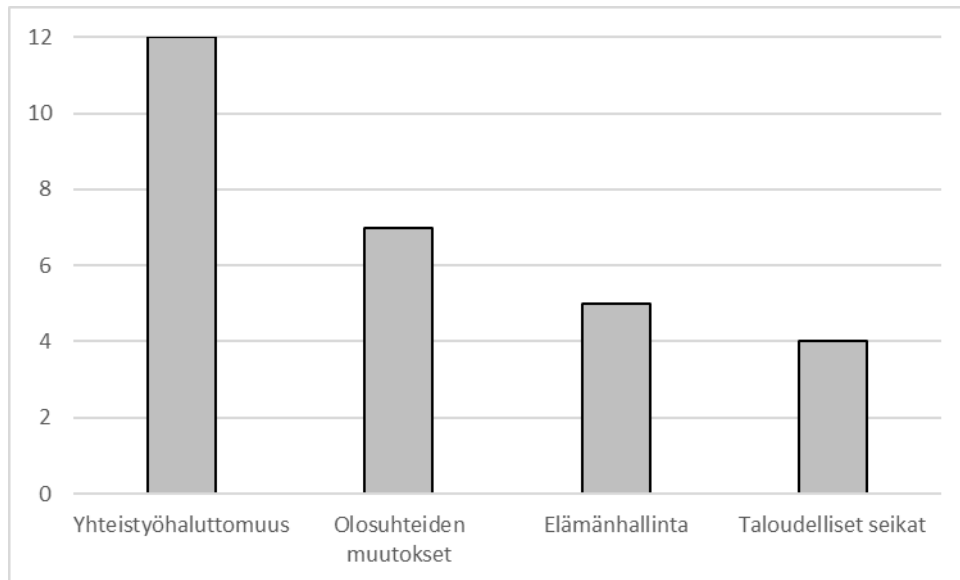
Tarkasteltaessa vieraannuttamisilmiön toteuttamista verraten vanhempia keskenään, on selvää, että valtaosassa tapauksia vieraannuttava vanhempi on äiti. Tutkimuksen tulos on tältä osin hyvin samankaltainen, mitä aiemmassa kirjallisuudessa vieraannuttamisilmiöstä on esitetty. Tutkitusta 12 tapauksesta, joissa vieraannuttamisväite ilmenee tavalla tai toisella, vain yhdessä isän oli väitetty olevan vieraannuttava vanhempi. Muissa 11 tapauksessa vieraannuttavaksi vanhemmaksi on väitetty äitiä. Tapauksessa, jossa äiti oli kokenut vieraannuttamista, oli lisäksi huomionarvoista se, että vieraannuttamista kokenut äiti oli lapsen lähivanhempi. Eli tämän tiedon valossa voidaan huomata, että myös lähivanhemman on mahdollista kokea vieraannuttamista. Lähivanhemman joutumisesta vieraannuttamisen kohteeksi keskusteltiin luvussa 3, jossa todettiin vieraannuttamisilmiön ympärillä käydyn keskustelun saaneen kritiikkiä muun muassa siitä, ettei lähivanhemman joutumista vieraannuttamisen kohteeksi ymmärretä riittävällä tasolla. Tämän tutkimuksen yhteydessä ilmenneessä lähivanhemman vieraannuttamistapauksessa lapsen isän väitettiin toimineen vieraannuttavalla tavalla lapsen tapaamisten yhteydessä ja esimerkiksi muuttaneen lapsen asuinpaikan luokseen kysymättä lapsen äidiltä.

Yhtenä yhdistävänä tekijänä tutkituille hakemuksille on myös esitetyt vaatimukset. Suurimassa osassa tapauksista vieraannuttamista kokenut vanhempi ei ole vaatimassa lapsen huollon muuttamista tai lapsen asumista itselleen. Yhdessä tapauksessa kahdestatoista hakija on vaatinut sekä yksinhuoltoa että lapsen asumista itselleen ja kahdella hakemuksella hakija on esittänyt vaatimuksen lapsen asumisen määräämisestä itselleen. Muutoin hakijat ovat esittäneet vaatimuksen tapaamisten vahvistamisesta tuomioistuimen päätöksellä. Useammalla hakemuksella on myös mainittu, että vanhemmat ovat saaneet sovittua tapaamisoikeudesta, mutta yleensä viime hetkellä ennen tapaamista, sovitut tapaamiset on peruutettu vieraannuttajaksi koetun vanhemman toimesta.

Tarkasteltujen tapausten joukosta erottui selvästi muutama hakemus, joiden perusteella vieraannuttamisen on koettu olevan pitkäaikaista ja näissä tapauksissa on annettu ainakin yksi aikaisempi tuomioistuimen ratkaisu. Muissa tapauksissa ei ollut mainintaa aikaisemmista tuomioistuimen antamista ratkaisusta, mutta osassa taustalla oli lastenvalvojan luona vahvistettu sopimus huollosta ja tapaamisoikeudesta.

6.1.1 Yhteistyöhaluttomuus

Tarkastellusta aineistosta nousi esiin neljä vieraannuttamisilmiötä kuvaavaa teemaa. Nämä teemat esitellään yksitellen seuraavissa kappaleissa. Kuvio 3 havainnollistaa kunkin teeman esiintyvyyden ja yleisyyden tutkitussa aineistossa. Kutakin teemaa kuvaava pylväs näyttää, kuinka monessa tapauksessa tutkituista kahdestatoista hakemuksesta kyseistä teemaa esiintyi.

Kuvio 3 Teemojen esiintyvyys aineistossa

Yhteistyöhaluttomuus nousee tutkitusta aineistosta esiin vahvimpana teemana. Kyseistä teemaa esiintyy jokaisessa tutkimuksen kohteena olleessa hakemuksessa, ja se on usein selkeästi havaittavissa. Yhteistyöhaluttomuuden teeman alle sopivia merkkejä löytyy usein samastakin hakemuksesta useammasta eri kohdasta. Yhteistyöhaluttomuuden teema itsessään onkin laaja: siihen liittyivät sopimusten rikkominen, yhteydenpidon estäminen ja mielivaltaiset teot.

Tutkittujen hakemusten perusteella näyttäisi olevan tavallista, että vieraannuttamista ilmenee tai koetaan ilmenevän usealla eri tavalla. Lapsen ja tämän toisen vanhemman tapaamisten estäminen tai niiden vaikeuttaminen nousee toistuvasti esiin tutkitusta aineistosta. Yhdeksässä tapauksessa kahdestatoista on esitetty väitteitä siitä, että tapaamisten estämisen lisäksi myös muuta yhteydenpitoa lapsen ja vanhemman välillä on estetty. Kaikissa yhdeksässä tapauksessa hakija on kertonut vieraannuttavan vanhemman estäneen lapsen ja vanhemman välisen puheluin ja viestein tapahtuvan yhteydenpidon. Yhdellä hakemuksella on puheluiden ja viestien estämisen lisäksi mainittu Skype-yhteyden kautta tapahtuvan yhteydenpidon estäminen. Tapauksissa, joissa ei ole mainittu vieraannuttamista tapahtuvan estämällä puheluita

ja viestejä, lapsi/lapset ovat olleet niin pieniä, ettei yhteydenpito puheluin ja viestein edes olisi mahdollista. Aineistosta tehdyt havainnot tukevat osaltaan jo olemassa olevaa kirjallisuutta, jossa todetaan vieraannuttamisen ilmenevän muun muassa sillä tavoin, että toinen vanhemmista pyrkii estämään lapsen ja tämän toisen vanhemman tapaamiset ja keskinäisen yhteydenpidon.

Huomionarvoista edellä mainituissa tapauksissa on myös se, että kaikissa tapauksissa vieraannutetun vanhemman on ollut hankalaa, ja useassa tapauksessa mahdotonta, saada yhteyttä lapsen vieraannuttavaan vanhempaan. Eli monesti on käynyt niin, että lapsi on eristetty vanhemmastaan ja tämän lisäksi vieraannuttava vanhempi ei itsekään vastaa toisen vanhemman yhteydenottoihin. Hakemuksilla esiintyy myös väitteitä vieraannuttavan vanhemman tavasta hoitaa lapsen asioita jonkun kolmannen tahon välityksellä. Näitä väitteitä esiintyy yhteensä kahdella hakemuksella, joissa kummassakin mainitaan, ettei vanhempien kesken ole minkäänlaista yhteydenpitoa. Näissä tapauksissa vanhempien välinen yhteydenpito tapahtuu täysin vanhempien sukulaisten välityksellä. Aineiston perusteella näyttää siltä, että yhteydenpito tapahtuu sekä vieraannuttavan että vieraannutettavan vanhemman sukulaisten välityksellä, eikä vain vieraannuttavan vanhemman, kuten voisi olettaa. Kahdessa tapauksessa vieraannutettu vanhempi on ilmaissut, ettei edes tiedän lapsen sen hetkistä olinpaikkaa. Yhtenä esimerkkinä totaalisen vieraannuttamisen kokemisesta voidaan mainita tapaus, jossa vieraannutettava vanhempi on hakenut lähestymiskieltoa toista vanhempaa kohtaan ja toisen vanhemman saapuessa katsomaan lapsia, on vieraannuttava vanhempi hälyttänyt poliisin paikalle. Vieraannutettava vanhempi on poistettu paikalta hänen saamatta tilanteessa kontaktia lapsiin.

Toteutumattomien tapaamisten ja estetyt yhteydenpidon lisäksi hakemuksilla on mainintoja jo sovitusta tapaamisista tai sovitusta ajankohdista, jolloin vieraannutettavan vanhemman on ollut tarkoitus puhua lapsen kanssa puhelimesta, mutta sovitut tapaamiset ja puhelut eivät ole toteutuneet. Jo sovitusta, toteutumatta jääneistä tapaamisista ja puhelusta mainitaan yhteensä viidellä hakemuksella. Tämän lisäksi vieraannutetut vanhemmat toivat hakemuksillaan esille sen, että toinen vanhempi on suoranaisesti ilmoittanut, ettei ole halukas sopimaan lasta koskevista asioista. Neljällä hakemuksella kahdestatoista on esitetty toisen vanhemman todenneen, ettei tule sopimaan lasta koskevista asioista.

6.1.2 Olosuhteiden muutokset

Olosuhteiden muutosten teemaan kuuluvat asuinpaikassa ja ihmissuhteissa tapahtuneet muutokset. Näitä ovat esimerkiksi toisen vanhemman muutto, vanhemman muutto yhdessä lapsen kanssa, lapsen tilapäinen vieminen kauemmaksi toisesta vanhemmasta ja toisen vanhemman uusi parisuhde. Olosuhteiden muutokset olivat yleinen teema tutkitussa aineistossa, ja teema ilmeni seitsemässä tapauksessa kahdestatoista.

Olosuhteiden muutoksilla, etenkin suuremmilla elämän muutoksilla, näyttäisi olevan yhteys vieraannuttamisilmiötä ajatellen. Vieraannuttamisen kokemisen kannalta olennainen tekijä olosuhteen muutoksia ajatellen näyttää olevan jommankumman tai molempien vanhempien muuttaminen uudelle paikkakunnalle. Tämä havainto on linjassa vieraannuttamisesta olemassa olevan kirjallisuuden kanssa: välimatkan kasvattaminen on yksi tavoista, joilla vieraannuttava vanhempi pyrkii vaikuttamaan lapsen ja tämän toisen vanhemman väliseen suhteeseen. Tässä tutkimuksessa neljällä hakemuksella kahdestatoista on maininta toisen tai molempien vanhempien muuttamisesta. Kaikilla näillä hakemuksilla vieraannuttamisen esiintymisen voidaan nähdä ajoittuvan samoihin aikoihin muuton kanssa. Kahdella hakemuksella on mainittu myös merkittävämmästä olosuhteen muutoksesta vieraannuttavan vanhemman vietyä lapsen pois maasta ilman toisen vanhemman suostumusta. Näillä hakemuksilla lapsen maasta vieminen ei näytä olevan lopullinen tilanne, vaan kyseessä on enemmänkin säännöllisesti toistuva tilanne.

Muuttoon liittyvissä olosuhteiden muutoksissa oli havaittavissa myös yhteistyöhaluttomuuden teemaan viittaavia merkkejä. Tämä ilmeni esimerkiksi siten, että toinen vanhemmista pyrki etäisyyden kasvattamisen lisäksi estämään lapsen ja tämän toisen vanhemman välisen yhteydenpidon puhelimitse. Joissain tapauksissa lapsen ja toisen vanhemman etäännyttämistä näkyi myös siten, että toiselle vanhemmalle ei annettu tietoa edes lapsen senhetkisestä olinpaikasta. Toisen vanhemman selän takana toimiminen nousi myös esiin muutamassa tapauksessa. Vieraannuttava vanhempi oli esimerkiksi eräässä tapauksessa valmistellut lapsen muuttoa hänen luokseen toiselle paikkakunnalle lapsen lähivanhemman tietämättä.

Usealla hakemuksella on mainittu vieraannuttamisen alkaneen siinä vaiheessa, kun vieraannuttettava vanhempi on aloittanut uuden parisuhteen. Kuudella hakemuksella kahdestatoista on maininta uudesta puolisoista. Huomattavaa on, että tapauksissa, joissa on maininta uudesta puolisoista, vieraannuttamisen on koettu alkaneen tai pahentuneen siinä vaiheessa, kun etävanhempi on muuttanut yhteen uuden puolison kanssa. Hakemuksilla ei ole mainintaa uusista kumppaneista, joiden kanssa etävanhempi ei asu yhdessä. Yhdessä tapauksista hakija on kokenut vieraannuttamisen alkaneen lähivanhemman muutettua yhteen uuden puolisonsa kanssa, muutoin hakemuksilla on ollut kyse nimenomaan etävanhemman uudesta puolisoista. Näin ollen huomataan, että valtaosassa tapauksia kyse on nimenomaan isän uudesta asuinkumppanista.

6.1.3 Elämänhallinta

Elämänhallinnan teeman alle liitettiin päihteidenkäyttöön, rikolliseen elämäntapaan ja muihin vastaavan tyyppisiin elämänhallinnan ongelmiin viittaavat merkit, sekä merkit kyvyttömyydestä huolehtia lapsesta tai tämän asioiden hoitamisesta. Tutkimusaineiston tarkastelussa elämänhallinnan teema nousi esiin viidessä tapauksessa kahdestatoista.

Kolmella hakemuksella näistä viidestä elämänhallintaan liittyvät ongelmat koskevat päihteiden käyttöä, joko jommankumman vanhemman itsensä tai vanhemman uuden puolison. Kahdessa päihteiden käyttöön liittyvässä tapauksessa todetaan lisäksi lapsen olevan lastensuojelun asiakkaana. Tutkituissa hakemuksissa lastensuojelun asiakkuutta ei ole mainittu muussa kuin päihteiden käytön yhteydessä. Päihteiden käyttöön liittyvissä tapauksissa tuodaan esille hakemuksen tehneen vanhemman huolestuneisuus lapsen turvallisuudesta ja hyvinvoinnista.

Elämänhallinnan teemaan liittyvät myös hakemuksissa olleet maininnat rikollisesta elämäntavasta. Kahdessa tapauksessa kahdestatoista esiintyy toteamuksia toisen vanhemman tekemistä väkivaltarikoksista, joista on langetettu tuomiot. Toinen tapauksista viittaa selkeästi perheväkivaltaan, joskaan ei lapseen kohdistuvaan, toisessa tapauksista viitataan vanhemman tekemiin väkivaltarikoksiin yleisemmällä tasolla. Väkivaltahistoriaan viittaavissa tapauksissa mielenkiintoista on se, että toisessa hakemuksista väkivaltarikokseen syylistynyt henkilö on hakija itse, eli se henkilö, joka kokee tulleen vieraannutetuksi lapsestaan. Kyseisellä hakemuksella hakijan väkivaltatausta esitetään lähinnä toteamuksena, eikä siihen paneuduta tarkemmin. Toisella hakemuksella sen sijaan hakija esittää huolestuneisuutensa lapsen toisen vanhemman väkivaltarikoshistoriasta, ja käyttää tätä perusteluna lapsen ja toisen vanhemman tapaamisten estämiselle. Tässä hakemuksessa rikostausta on selkeästi vahvemmin esillä ja yksi merkittävimmistä syistä, miksi hakija on alun perin tehnyt hakemuksen.

Yhdellä kahdestatoista hakemuksesta väitteet elämänhallinnan vaikeuksista liittyvät työn ja opiskelun kuormittavuuteen, ja yhdellä hakemuksella esiintyy epäilyksiä liittyen toisen vanhemman kyvykkyyteen hoitaa lasta koskevia asioita ylipäätään, esimerkiksi lasten asioiden hoitamisessa viranomaisten suuntaan. Yhdellä hakemuksella elämänhallinnan ongelmat liittyvät siihen, että vieraannuttavan vanhemman kerrotaan esittäneen väitteitä vieraannutettavan vanhemman mielenterveydellisistä ongelmista, jotka ovat esteenä vanhemman ja lapsen tapaamiselle. Hakemuksen mukaan mielenterveydellisistä ongelmista ei ole mitään näyttöä ja kyseessä on vain vieraannuttavan vanhemman keksimä väite. Kyseisenlainen käytös, sellaisten syytösten tai väitteiden esittäminen, jotka eivät välttämättä ole totuudenmukaisia, on aiempien vieraannuttamisesta tehtyjen tutkimusten valossa tavanomaista.

Hakemuksilla, joissa esitetään väitteitä elämänhallinnassa esiintyvistä ongelmista, vieraannuttamisen koetaan usein alkaneen samanaikaisesti kyseisten ongelmien kanssa. Elämänhallintaan liittyvien ongelmien osalta vieraannutettava vanhempi kokee näissä tapauksissa, ettei ole kelvollinen lapsen vanhemmaksi siitäkään huolimatta, että toinen vanhempi selvästi tarvitsisi apua lapsen hoidossa. Esimerkkinä voidaan mainita tapaus, jossa lapsi on koulun ja ilta-päiväkerhon päätteeksi joutunut olemaan pitkiäkin aikoja yksin odottaen lähivanhempaa kotiin samanaikaisesti, kun etävanhempi olisi ollut käytettävissä lapsen hoitoa ajatellen. Yhteistä näille hakemuksille, joissa elämänhallinta nostetaan esille, on se, että vieraannutettava vanhempi kokee näiden väitteiden olevan kokonaan keksittyjä.

6.1.4 Taloudelliset seikat

Taloudellisten seikkojen teeman alaisuuteen kuuluvat lapsesta huolehtimiseen liittyvät maksut, taloudelliset intressit ja rahaan liittyvät asiat ylipäättään. Aineistossa havaittuja taloudellisia seikkoja olivat esimerkiksi toisen vanhemman vaatimukset siitä, että toinen vanhempi suorittaa tiettyjä maksuja, jotta saa tavata lasta, ja toisen vanhemman mahdolliset taloudelliset intressit lapsen asuinpaikkaa suunnitellessa. Taloudelliset seikat esiintyivät tutkitussa aineistossa kolmasosassa hakemuksista.

Aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että taloudelliset asiat vaikuttavat kohtalaisen usein lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa oikeudenkäynneissä, silloinkin kun asian yhteydessä ei ratkaista elatusapua koskevia kysymyksiä. Neljällä hakemuksella kahdestatoista esiintyi väitteitä taloudellisista seikoista. Hakemuksilla kolmesta on esitetty vieraannuttavan vanhemman suoranaisesti esittäneen vaatimuksia maksujen suorittamisesta, mikäli toinen vanhempi haluaa tavata lasta. Kaikilla hakemuksilla, joissa vaatimuksia esiintyy, on maksuvaatimusten esitetty olevan perusteeltaan epäselviä. Esimerkkinä voidaan mainita tapaus, jossa vieraannuttavan vanhemman kerrotaan hankkineen lapselle joko itsensä tai sukulaisensa maksamana vaatteita ja vaatinut jälkikäteen toista vanhempaa suorittamaan maksut vaatteista. Yhtä tapausta lukuun ottamatta vieraannutettava vanhempi on hakemuksella ilmoittanut maksaneensa toisen vanhemman vaatimia maksuja varsinaisten elatusmaksujen lisäksi. Yhdellä hakemuksella taloudellisten seikkojen osalta on ollut kyse siitä, että vieraannutettava vanhempi kokee, että vieraannuttava vanhempi haluaa hyötyä lapsesta taloudellisesti, esimerkiksi saamalla lapsen asumisen luokseen ja näin ollen tietyt etuudet käyttöönsä.

Taloudellisten seikkojen suhteellisen suuri esiintyvyys tutkitussa aineistossa voidaan nähdä yllättävänä. Tämän tutkimuksen aineiston perusteella vieraannuttava vanhempi näyttäisi käyttävän myös raha-asioihin liittyviä keinoja vieraannuttamisen apuvälineenä. Aineistosta tehdyt havainnot ovat sikäli erikoisia, ettei vastaavan kaltaista käyttäytymismallia ole dokumentoitu aiemmissä tutkimuksissa vieraannuttamisilmiöstä.

Tutkituilla hakemuksilla ei ole mainintaa varsinaisten elatusmaksujen laiminlyönnistä ja usealla hakemuksella onkin mainittu, että lapsen elatuksesta on olemassa voimassa oleva sopimus. Kahdella hakemuksella edellä mainituista neljästä esiintyy vieraannutettavan vanhemman näkemys siitä, että hänen maksamansa elatusmaksut ovat virheellisiä johtuen toisen vanhemman antamista valheellisista tiedoista omasta taloudellisesta tilanteestaan. Yhdellä hakemuksella vieraannuttavan vanhemman kerrotaan antaneen virheellisiä tietoja myös viranomaisille muun muassa asumistilanteestaan. Yhteensä kolmella hakemuksella nostetaan esille huoli siitä, ettei maksettavia varsinaisia elatusmaksuja tai muita suorituksia todellisuudessa käytetä lapsen elatukseen. Näistä seikoista huolimatta hakijat ilmoittivat maksavansa kaikki elatusmaksut ajallaan. Hakemuksilla esiintyy vieraannutettavan vanhemman kokemuksia siitä, että he kelpaavat vanhempana maksamaan kuluja, mutta eivät muuten vanhemman rooliin.

6.2 Havaintoja ja pohdintaa vieraannuttamisilmiöstä

Vieraannuttaminen käsitteenä on mahdollisesti noussut esille pitkälti siitä johtuen, että tämän päivän lasten isät ovat edeltäviä sukupolvia enemmän läsnä lastensa arjessa ja toimivat tasavertaisina kasvattajina äidin rinnalla. Voidaan vain miettiä mitä vieraannuttaminen on ennen voinut olla. Aikaisemmin kun lapsen ja vanhemman välinen suhde oli pitkälti riippuvainen vanhempien keskinäisestä suhteesta ja aikaisemmin on ollut mahdollista, että toinen vanhempi on voinut niin sanotusti menettää oikeutensa lapseen. Lainsäädäntö on sittemmin muuttunut siten, että jo aikaisemmin olemassa ollut asia muuttui sellaiseksi, että sitä vastaan on toimintakeinoja, aikaisemmin kun lapsensa niin sanotusti menettäneen vanhemman tuli vain hyväksyä tilanne. Aiemmin myös toisen vanhemman, yleensä isän, yhteyden katkeaminen lapseen eron jälkeen on ollut varmasti aika normaali tilanne, eikä ilmiötä vastaan ole tästäkään syystä aiemmin etsitty niin aktiivisesti keinoja.

Ongelmallista on se, että vieraannuttamisen tunnistaminen ja toteen näyttäminen oikeudenkäynnissä on hankalaa. Vieraannuttavalla vanhemmalla on useita keinoja toteuttaa vieraannuttamista oikeudenkäynnin kuluessa. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa asioissa käytetään usein termiä vakiintuneet olosuhteet. Eli vieraannuttava vanhempi voi pitkittää oikeudenkäyntiä ja tänä aikana lapselle syntyy vakiintuneet olosuhteet vieraannuttavan vanhemman luokse. Myös osittain tai kokonaan keksityillä väitteillä toisesta vanhemmasta, vieraannuttava vanhempi voi tukea omaa toimintaansa. Tällaisia esitettyjä väitteitä oikeudenkäynnin kuluessa voi olla esimerkiksi väitteet toisen vanhemman lapseen kohdistamasta väkivallasta tai hyväksikäytöstä. Vieraannuttava vanhempi voi toisinaan myös hakea lähestymiskieltoa toiselle vanhemmalle silmällä pitäen joko jo vireillä olevaa tai mahdollisesti vireille tulevaa riita-asiaa. Näiden esitettyjen väitteiden osalta vieraannuttamisilmiön tunnistamista

voidaan pitää helpompana kuin monelta muilta osin. Väitteiden esittämisen ajankohta paljastaa jo paljon. Jos aikaisemmin yhdessä eläneen perheen toinen vanhempi alkaa esittää juuri oikeudenkäynnin kynnyksellä väitteitä esimerkiksi väkivallasta lasta kohtaan, herää kysymys miksei asiasta ole aikaisempaa mainintaa esimerkiksi poliisille tehdyn rikosilmoituksen muodossa. Tässä tapauksessa on toki syytä ottaa huomioon myös vaihtoehtoinen selitys havainnolle. Perhepiirissä tapahtuvaa väkivaltaa saatetaan usein peitellä myös väkivallan kohteen toimesta, ja todellinen perheessä vallinnut tilanne saatetaan tuoda esille nimenomaan eron jälkeen.

Vieraannuttamisen tunnistamiseen oikeudenkäynnin keskellä tuon oman lisähaasteensa ilmiöön liittyvät muut osapuolet, kuten esimerkiksi vieraannuttavan vanhemman sukulaiset ja ystävät. Mikäli vieraannuttava vanhempi on saanut lähipiiriään mukaan omaan toimintaansa ja vakuuttanut nämä oman toimintansa oikeellisuudesta, on vieraannuttamisen tunnistamisen entistä hankalampaa. Tässä tilanteessa kun näyttää siltä, että useampi ihminen on itse muodostanut yhtenevän mielipiteen vieraannutetun vanhemman sopimattomuudesta vanhemmaksi. Joskin näissä tilanteissa arvioitavaksi tulee myös kertomusten luotettavuus henkilöiden läheisistä väleistä johtuen. Erityisen haastavaa tunnistaminen lienee tilanteissa, joissa vieraannuttava vanhempi on käyttänyt lasta eri asiantuntijoiden arvioitavana, ja käytössä on mahdollisesti esimerkiksi lausuntoja lapsen tilanteesta. Tässä tilanteessa näyttää siltä, että täysin ulkopuolinen taho on tehnyt vieraannuttavalle vanhemmalle edulliset havainnot lapsen tilanteesta.

Vieraannuttamisen tunnistamista vaikeuttaa osaltaan myös se, jos vanhempien erosta ei ole kulunut kovin paljon aikaa. On hankalaa tunnistaa, onko todella kyseessä vieraannuttaminen vai niin sanottu normaali eron jälkeinen tilanne, joka tulee tasoittumaan ajan kuluessa. Haastavaa ilmiön kannalta on myös se, että asiaa arvioimassa tuomioistuimet, joissa ei voida olettaa olevan kyseisen ilmiön erityisasiantuntijoita.

Vieraannuttaminen toimintatapana liittyy vanhempien erotilanteisiin, mikä itsessään luo sen ympärille negatiivisen jännitteen. Elämäntilanteen muutos erotilanteissa on jo itsessään merkittävä ja aiheuttaa usein kiperiäkin tilanteita, ja tämä on erityisen otollinen kasvualusta myös lapsia koskeville erimielisyyksille. Tyypillisesti vieraannuttaminen ilmenee siten, että vieraannuttava vanhempi yrittää vaikuttaa lapsen ajatuksiin ja käytökseen toista vanhempaa kohtaan esimerkiksi sanoin tai teoin vähättelemällä ja mustamaalaamalla toista vanhempaa tai luomaan tästä jopa uhkaavan kuvan lapsen mieleen. Vieraannuttavan vanhemman toiminnan tuloksena lapsi itse alkaa mukautua vanhemman ajatukseen ja alkaa usein vierastaa ja vältellä toista vanhempaa. Ongelmallista tässä on se, että lapsen käytös saattaa vaikuttaa siltä kuin se olisi lapsen omista ajatuksista lähtöistä, vaikka taustalla on vieraannuttavan vanhemman voimakas vaikutus. Lapsi tosin sanoen ottaa vieraannuttavan vanhemman hänelle

tarjoamat tunteet, ajatukset ja asenteet omikseen, ja alkaa toimia tämän mukaisesti toista vanhempaansa kohtaan. Tästäkin syystä vieraannuttamista lienee hankala näyttää toteen, koska kyseessä on lapsen itselleen omaksuma toimintamalli, jota lapsi kaikkine ajatuksineen pitää omanaan, eli lapsi ei varsinaisesti esitä mitään. Tällöin ollaan tilanteessa, jossa todella vaikuttaa siltä, että lapsi ei halua olla kontaktissa toiseen vanhempaansa.

Selvästi useimmiten vieraannuttavan vanhemman roolissa näyttäisi olevan lapsen äiti, mutta toki on myös mahdollista, että isä pyrkii vieraannuttamaan lasta äidistään. Äidin esiintyminen vieraannuttavana vanhempana lienee yleisempää johtuen siitä tosiseikasta, että edelleen lapset jäävät erotilanteissa useimmiten asumaan äitinsä luokse eli äiti on tällöin lasten niin sanottu lähivanhempi ja isä toisaalla asuva etävänhempi. Tasa-arvoistumisesta huolimatta lienee edelleen tavallisempaa, että äidin ja lapsen välille muodostuu herkimmin hyvin läheinen side siitäkin johtuen, että edelleen äidit jäävät useimmiten työelämästä kotiin hoitamaan lasta. Tähänkin nähden on käsitettävissä sekin mahdollisuus, että vieraannuttamisen on toisinaan koettu alkaneen jo vanhempien parisuhteen kestäessä.

Huomattavaa tutkimuksen kohteena olevilla hakemuksilla on myös se, että vieraannuttamista kokevat vanhemmat toivat poikkeuksetta esille kummankin vanhemman tärkeyden lapsen elämässä. Myös niissä tapauksissa, jossa vieraannuttamista kokenut vanhempi vaati huoltoa ja asumista tai vain asumista itselleen, nousi esille se, että vieraannutettu vanhempi koki kummankin vanhemman olevan merkityksellinen lapsen elämässä. Nämä asumista itselleen vaatineet hakijat esittivät toissijaisena vaatimuksenaan laajat tapaamisoikeudet lapsen ja itsensä välille. Kummassakin tapauksessa hakijat esittivät yhtä laajojen tapaamisoikeuksien toteuttamista lapsen ja toisen vanhemman välille kuin lapsen ja itsensä välille, siinä tapauksessa, että lapsen asuminen määrättäisiin hakijan luokse. Tämän perusteella vaikuttaa siltä, että vieraannutettava vanhempi pyrkii kaikesta huolimatta siihen, että lakiin kirjattu lapsen tapaamisoikeus toteutuu. Tästä voidaan vetää johtopäätöksiä tietysti myös siten, että hakijan on tarkoitus esittää itsensä hakemuksella parhaassa mahdollisessa valossa ajaakseen omaa asiaansa. Toisaalta vaatimukset voivat kertoa myös vieraannuttamisen todellisesta kokemisesta. Vieraannuttamista kokenut vanhempi ymmärtää vieraannuttamisen seuraamukset ja pystyy mahdollisesti ajattelemaan asiaa myös toisen vanhemman kannalta tai ainakin lapsen kannalta. Vieraannuttaminen kokemuksena vaikuttaa olevan niin vahva, että vieraannutettu vanhempi on usein valmis tekemään paljonkin myönnytyksiä vain saadakseen olla yhteydessä lapseen.

Tutkimuksen valossa voidaan huomata uuden parisuhteen ja erityisesti uuden asuinkumppanuuden merkitys vieraannuttamisilmiötä ajatellen. Monessa tapauksessa on päädytty perinteisen joka toinen viikonloppu tapahtuvan tapaamisen sijasta vuoroasumismalliin tai ainakin laajempiin tapaamisiin. Tämä vaikuttanee osaltaan siihen, että uuden asuinkumppanin merkitys

korostuu, koska lapsi on toisen vanhemman uuden asuinkumppanin seurassa lähes väistämättä. Toki näissä tilanteissa on myös huomioitava se mahdollisuus, ettei kyse ensinkään ole lapsen oleskelusta uuden puolison seurassa, vaan kyse on varsinaisesti uudesta parisuhteesta. Mahdollista katkeruutta ja mustasukkaisuutta entistä puolisoa kohtaan voi osoittaa myös lapsen välityksellä.

6.3 Vieraannuttamisen ennaltaehkäiseminen

Jotta vieraannuttamisella aikaan saatavaa vahinkoa voidaan minimoida, tulee vieraannuttamisilmiön hoidossa keskittyä ennaltaehkäisemiseen. Ennaltaehkäisemällä säästetään sekä vanhemmat että lapsi raskailta oikeudenkäynneiltä ja helpotetaan myös tuomioistuinten työmäärää. Vieraannuttamisen ennaltaehkäisemistä voidaan seurausten lisäksi pitää tärkeänä siihenkin nähden, että ilmiön tunnistaminen on hankalaa.

Vieraannuttamisen ennaltaehkäisemisessä avainasemassa lienee vanhempien keskinäisten välien työstäminen erotilanteessa. Myös tilanteissa, joissa vanhemmat eroavat sopuisasti, olisi hyvä varata tilaisuus purkaa parisuhteen aikana mahdollisesti kertynyt painolasti keskustelemalla, ettei vanhat käsittelemättä jääneet asiat ala myöhemmin vaikuttaa lapseen liittyviin asioihin. Erityisesti riitaisten erojen kohdalla eron purkamiselle tuoreeltaan on tarvetta.

6.4 Asiantuntija-avusteisesta tuomioistuinsovittelusta

Usein voidaan ajatella, että käräjäoikeus ei missään tilanteessa voi olla paikka eroon liittyvien asioiden läpikäymiseen, vaan käräjäoikeuden tehtävänä on ratkaista asioita esitetyn näytön perusteella. Sovittelumyönteisyyden lisääntyminen tuomioistuimissa kuitenkin puhuu sen puolesta, että tuomioistuin ei ole vain päätöksiä jakava laitos. Jos tarkastellaan, miten nimienomaisesti käräjäoikeuden puolesta asiassa voitaisiin palvella kiperässä tilanteessa olevia perheitä, kirjoittajan mieleen tulee asiantuntija-avusteinen tuomioistuinsovittelu.

Aikaisemmin käräjäoikeudet käsitelivät hakemuksella vireille tulleita lapsen huoltoa ja tapamisoikeutta koskevia asioita yksinomaan siten, että ratkaistava asia päättyi tuomioistuimen päätökseen. Tämä asioiden ratkaisutapa ei ole paras mahdollinen ajatellen lapseen liittyviä riita-asioita, joissa olisi tärkeää, että osapuolilla olisi kyky ymmärtää myös toisen osapuolen näkökulmaa asiaan ja pystyä tekemään kompromissejakin asiassa. Tuomioistuinlaitoksessa on 1990-luvulta alkaen pyritty löytämään keinoja asioiden sovinnolliseen ratkaisuun. Sovinnon saavuttaneiden osapuolten sitoutuminen sopimuksen noudattamiseen on aivan eri luokkaa

kuin sitoutuminen tuomioistuimen antamaan ratkaisuun, johon toinen tai jopa molemmat osapuolet ovat tyytymättömiä.

Vuodesta 2011 alkaen Suomessa on ratkaistu lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevia riita-asioita niin sanotun normaalin oikeudenkäynnin lisäksi asiantuntija-avusteisessa tuomioistuinsovittelussa, jossa asiaa käsittelevän käräjätuomarin apuna käsittelyssä on joko sosiaalityöntekijä tai psykologi ¹⁰¹. Tämän moniammatillisen työparin tarkoituksena on tarjota vanhemmille tukea sekä eron juridiin että psyykkisiin ongelmakohtiin. Sovittelun etuna oikeudenkäyntiin verrattuna on myös se, että sovitteluun pääsee suhteellisen nopealla aikataululla ja sovittelusta on saatavissa kuitenkin tuomioistuimen ratkaisuun rinnastettava vahvistettu sovinto, joka on suoraan täytäntöönpanokelpoinen. Sovittelussa on mahdollista päästä lopulliseen sovintoon jo yhden tapaamiskerran jälkeen tai vaihtoehtoisesti vanhemmat voivat tehdä lyhyempiä niin sanottuja koesopimuksia, joiden aikana seurataan tilanteen kehitystä. Näitä koesopimuksia saattaa olla useampiakin ennen kuin vanhemmat pääsevät mahdollisesti lopulliseen sopimukseen asiassa. Sovittelutilaisuus etenee pääasiassa sovittelijoiden sekä molempien vanhempien ollessa yhtä aikaa paikalla. On kuitenkin myös mahdollista, että sovittelijat käyvät erillisiä neuvotteluita kummankin vanhemman kanssa. Sovittelun kuluessa on myös mahdollista, että sovittelijat kuulevat lapsia, joiden asioista sovitellaan. Vanhempien on mahdollista hakea sovittelua joko yhdessä tai yksin. Sovittelu perustuu vapaaehtoisuuteen ja sovittelun edellytyksenä on molempien vanhempien suostumus sovitteluun. Vanhempien on mahdollista pyytää myös sovittelumenettelyn aloittamista siinä vaiheessa, kun asia on jo viireillä oikeudenkäynnin puolella. Tällöin kummankin vanhemman suostuessa, asia siirretään ratkaistavaksi asiantuntija-avusteisessa tuomioistuinsovittelussa. Mikäli sovittelu syystä tai toisesta epäonnistuu, palaa asia käsiteltäväksi riita-asiana oikeudenkäynnin puolelle.¹⁰²

Espoon käräjäoikeudessa on kohtalaisen pitkä ja hyvä kokemus lapsiasioiden asiantuntija-avusteisesta tuomioistuinsovittelusta, jossa lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevia asioita käsitellään sovitellen yhdessä sovittelijan käräjätuomarin ja asiantuntija-avustajan avustuksella. Asiantuntija-avustajina sovitteluissa käytetään perheneuvojia, psykologeja ja sosiaalityöntekijöitä.¹⁰³ Sovittelun yhtenä hyvänä puolena oikeudenkäyntiin verrattuna on se, että sovittelussa keskustelu on vapaamuotoisempaa ja vanhemmat voivat keskustella lasten asioiden lisäksi päättyneeseen parisuhteeseensa liittyvistä asioista. Oikeudenkäynnin puolella kun tulee pysyä tarkasti aiheessa, ja oikeudenkäynti ei ole oikea paikka entisten puolisoitten käydä läpi eroaan. Luonnollisesti tukahdutetut tunteet voivat nousta myöhemmin pintaan ja

---

¹⁰¹ Kangas 2013, 111.

¹⁰² Oikeusministeriö 2016, 1-2.

¹⁰³ Espoon käräjäoikeus 2015, 13.

vaikuttaa lapsia koskevien asioiden asianmukaiseen hoitoon. Sovittelun puolella vanhemmat yhdessä tekevät päätökset. Tuomioistuin ei tee sovittelussa mitään päätöksiä.

Tilanteen purkamisen tärkeyttä esimerkiksi Espoon käräjäoikeuden tarjoaman asiantuntija-avusteisen tuomioistuinsovittelun kautta, voidaan arvioida myös niin sanotusti epäonnistuneiden sovitteluiden kautta. Espoon käräjäoikeudessa sovittelijat ovat pääsääntöisesti kokeneet sovittelusta olleen hyötyä osapuolille, siitäkkin huolimatta, että vanhemmat eivät ole päässeet sovintoon asiassa. Vanhemmille jää aina jotakin mieleen sovittelusta ja asia jää elämään heidän mieliinsä.¹⁰⁴

Espoon käräjäoikeudessa ylipäänsä sovittelut ja näin myös asiantuntija-avusteinen tuomioistuinsovittelu ovat koko ajan suuremmissa roolissa ja sovittelun mahdollisuutta tarjotaan asiakkaille ahkerasti. Siviiliosaston perheoikeudellisen tiimin jäsenet ovat erittäin motivoituneita lapsia koskevien asioiden sovittelukäsittelyissä.¹⁰⁵ Käräjäoikeuden sovittelijatuomarit kokoustavat säännöllisesti asiantuntija-avustajien kanssa ja sovitteluita kehitetään erittäin aktiivisesti. Järjestettyjen kokousten tarkoituksena on nimenomaan kehittää sovittelun sisältöä, eikä esimerkiksi sopia käytännön asioista.¹⁰⁶ Sovittelujen kehittämistä tapahtuu siten koko ajan ja kehityssuunnitelamat etenevät todellisuudessa suunnitelmasta toteutukseen. Tämä on luonnollisesti asiakkaita ajatellen äärimmäisen tärkeää, että sovittelut seuraavat tarpeita ja kehittyvät jatkuvasti. Sovittelijoina toimivien tuomareiden koulutukseen kuuluu merkittävänä osana vuorovaikutustaitojen ynnä muiden ei-juridisten asioiden koulutusta.¹⁰⁷

Espoon käräjäoikeuden lapsiasioita käsittelevät käräjätuomarit sovittelevat myös ja näin ollen asiakkaille osataan tarjota sovitteluita sopivissa tilanteissa. Sovittelun tarkoitus on rakentavan keskustelun avulla pyrkiä löytämään vanhemmille lapsen edun kannalta hyvä tapa toimia tulevaisuudessa. Siinä missä varsinainen oikeudenkäynti on omiaan jopa rikkomaan vanhempien välillä aiemmin ollutta yhteisymmärrystä ja kykyä toimia yhdessä lapsen eduksi, sovittelumenettely selvästi lisää mahdollisuutta parantaa vanhempien välistä yhteyttä.¹⁰⁸ Oikeudenkäynnin puolella kun tulee pysyä selvemmin ratkaistavan asian ytimessä, on sovittelussa mahdollisuus käydä läpiä myös muita jo päättyneeseen parisuhteeseen liittyviä kipukohtia. On luonnollista, että ihminen voi helpommin jatkaa elämäänsä ja hyväksyy helpommin kompromissejakin lapsiin liittyen, kun on ensin saanut tuotua oman kantansa asiassa esille ja saanut tunteen siitä, että häntä on todella kuunneltu.

---

¹⁰⁴ Espoon käräjäoikeus 2015, 13.

¹⁰⁵ Espoon käräjäoikeus 2015, 8.

¹⁰⁶ Espoon käräjäoikeus 2015, 9-11.

¹⁰⁷ Espoon käräjäoikeus 2015, 10.

¹⁰⁸ Espoon käräjäoikeus 2015, 10.

7 Yhteenveto

Aiheesta kirjoitetun teorian sekä tutkimuksen suorituksen valossa, kirjoittajan käsitys aiheen ajankohtaisuudesta on vahvistunut. Vieraannuttamisilmiötä näyttäisi esiintyvän kohtalaisen runsaasti ja ilmiön esiintyvyyden voidaan odottaa kasvavan. Uudelle tutkimustiedolle aihepiiristä on ehdottomasti tarvetta. Tutkimustiedon tarpeellisuuden puolesta puhuu erityisesti se seikka, että oikeudenkäynneissä esiintyvän vieraannuttamisen tunnistaminen jää useassa tapauksessa tällä hetkellä tuomioistuimen harteille. Tähänkin nähden sovitteluiden lisääntyminen käräjäoikeuksissa on hyvinkin suotavaa. Asiantuntija-avusteisessa tuomioistuinsovittelussa asiaa on yhdessä käräjätuomarin kanssa sovittelemassa tarvittavaa asiantuntijuutta omaava taho, esimerkiksi psykologi tai lastenvalvoja.

Tutkimuksen perusteella vieraannuttamisen kokemiseen liittyy usein muuttunut elämäntilanne, erityisesti jommankumman vanhemman uusi parisuhde. Vaikuttaa siltä, että uuden parisuhteen merkitys nousee esille nimenomaan silloin, kun uudet puoliset muuttavat yhteen asumaan. Tämäkin puhuu sen puolesta, että vanhemmille olisi tärkeää järjestää tilaisuus puhua asioista, jotka eivät oikeudenkäynnin puolella suoranaisesti liity lapsen huoltoon ja tapausoikeuteen. Vieraannuttamistakin ajatellen ongelmien taustalla ei aina näyttäisi olevan toisen vanhemman oma käytös tai toisen vanhemman kokemus tämän sopimattomuudesta vanhemmaksi. Vanhemman uusi parisuhde ei vaikuttane vanhemmuuteen sinänsä, mutta ongelma lieneekin juuri siinä, että uusi puoliso asuu asunnossa, jossa lapsia tavataan. Herää ajatus siitä, että asiassa on mahdollisesti kyse todellisuudessa jostain muusta kuin lapsia koskevista asioista.

Koska vieraannuttamisen tunnistaminen ja toteen näyttäminen oikeudenkäynnissä on haasteellista, avainasemassa on ongelmien ennaltaehkäiseminen. Kyseessä on siten hankalasti tunnistettava ilmiö, jonka olemassaolosta on eri näkökantoja. Edes ilmiöön laajasti tutustuminen ei antane mahdollisuutta varmuudella tunnistaa vieraannuttamista ja tämäkin puhuu osaltaan ennaltaehkäisemisen puolesta.

Lähteet

Painetut lähteet:

- Berg, B. 2007. *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*. 6. painos. Boston: Pearson.
- Creswell, J. 2014. *Research Design*. 4. painos. Kalifornia: SAGE Publications.
- Eriksson, P. & Kovalainen, A. 2008. *Qualitative Methods in Business Research*. Lontoo: SAGE Publications.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 4. painos. Tampere: Vastapaino.
- Farkas, M. 2011. An Introduction to Parental Alienation Syndrome. *Journal of Psychosocial Nursing*. Vol 49.
- Gardner, R. 2006. *The International Handbook of Parental Alienation Syndrome*. Springfield, Illinois: Charles C Thomas Publisher.
- Ghuri, P. & Gronhaug, K. 2010. *Research Methods in Business Studies*. 4. painos. Harlow: Pearson.
- Gottberg, E. 2011. *Perhesuhteet ja lainsäädäntö*. 6. painos. Turku: Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja.
- Hannuniemi, A. 2008. Lapsen tahdonmuodostus ja vieraannuttamisoireyhtymä huolto- ja taapaino-oikeuskäytännössä. *Defensor Legis* N:o 6/2008.
- Hannuniemi, A. 2008. Vanhemmasta vieraannuttaminen - Uhka lasten hyvinvoinnille.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. 5. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hoult, J. 2006. The Evidentiary Admissibility of Parental Alienation Syndrome: Science, Law and Policy. *Children's Legal Rights Journal*. Vol. 26.
- Jousmäki, A. & Kosonen, L. 2009. *Syytettynä isä*. Helsinki: Teos.
- Kangas, U. 2012. *Perhe- ja perintöoikeuden alkeet*. 2. painos. Helsinki: FORUM IURIS.
- Kangas, U. 2013. *Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet*. Talentum.
- Lager, I. 2008. Tuomari ja teoria nimeltä PAS. *Lakimies* 5/2008.
- Litmala, M. 2002. *Lapsen asema erossa*. Helsinki: WSOY Lakitieto.
- Nystén, T. 2015. *Parisuhteen juridiikka*. Helsinki: Kauppakamari.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 11. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Valkama, E. & Litmala, M. 2006. *Lasten huoltoriidat käräjäoikeuksissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja*. Helsinki.
- Waldron, K. & Joanis, D. 1996. Understanding and Collaboratively Treating Parental Alienation Syndrome. *American Journal of Family Law*. Vol 10. Madison, Wisconsin.

Warshak, R. 2015. Ten Parental Alienation Fallacies That Compromise Decisions in Court and in Therapy. Professional Psychology: Research and Practice. Vol 46.

Sähköiset lähteet:

Oikeusministeriö a. Espoon kärjäoikeus. 2016. Viitattu 5.1.2017
<https://oikeus.fi/karajaoikeudet/espoonkarajaoikeus/fi/>

Oikeusministeriö b. Espoon kärjäoikeus. Henkilöstö. 2016. Viitattu 5.1.2017
<https://oikeus.fi/karajaoikeudet/espoonkarajaoikeus/fi/index/henkilosto.html>

Oikeusministeriö. Huoltoriidan sovittelu. 2016. Viitattu 30.3.2017
https://oikeus.fi/material/attachments/oikeus/yleisetliitetiedostot/sgPmxk52l/2016_Huoltoriidan_sovittelu_FIN.pdf

Virallislähteet:

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983

Julkaisemattomat lähteet:

Espoon kärjäoikeus. 2014. Tervetuloa Espoon kärjäoikeuteen.

Espoon kärjäoikeus. 2015. Espoon kärjäoikeuden vuosikertomus.

Kuviot	
Kuvio 1 Käytetyt värikoodit	26
Kuvio 2 Tutkimusaineistosta esiin nousseet teemat	27
Kuvio 3 Teemojen esiintyvyys aineistossa	31